

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882. Andra Kammaren. N:o 31.

Onsdagen den 29 Mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 18, 21 och 22 i denna månad.

§ 2.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 14 a), angående regle-
ringen af utgifterna under riksstatens Åttonde hufvudtitel.

Punkten 1.

Ledamoten af Första Kammaren Herr *G. H. Stråle* hade i sin motion N:o 9 föreslagit, att Riksdagen måtte bevilja en årlig tillökning af 22,000 kronor i det hittills för *böckers inköp och bindning* Kongl. Biblioteket beviljade anslag, 18,000 kronor, hvilket således skulle från och med år 1883 utgå med 40,000 kronor, deraf 30,000 kronor till inköp och 10,000 kronor till bindning af böcker.

*Angående
höjning af
anslaget till
Kongl. Bi-
blioteket för
böckers inköp
och bindning.*

Beträffande denna motion hade Utskottet hemställt, att densamma icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter uppläsning af nämnda hemställan, mot hvilken motionären inom Utskottet reserverat sig, anförde

Herr Lindmark: Den motion, som Stats-Utskottet här, temligen snöpligt affärdat, synes mig hafva varit förtjent af ett bättre öde.

Jag kan nog förstå att de Ständiga Utskotten måste temligen strängt nagelfara de motioner, som till deras behandling remitteras, för att i någon mån hämma ett öfverhandtagande motionsflöde. Och i det afseendet hafva de haft en lyckobringande verksamhet denna riksdag. Men den fråga, som nu föreligger, är icke ny. Hon har förut varit föremål för såväl Kongl. Maj:ts som Riksdagens pröfning och kan icke längre anses vara outredd, och den behandling frågan

*Angående
höjning af
anslaget till
Kongl. Bi-
blioteket för
böckers inköp
och bindning.
(Forts.)*

vid 1877 års riksdag rönte, innebar att hon endast blifvit undanskjuten, men icke afslagen. Man må under sådana förhållanden finna det vara förlåtligt och ursäktligt, att en enskild motionär upptagit frågan till nytt skärskådande, sedan de skäl, som föranledt uppskofvet, blifvit undanröjda eller, rättare sagdt, upphört att vara gällande. Detta har Herr Stråle i sin motion ådagalagt.

Man kan visserligen säga att vi hellre böra vänta, till dess regeringen framlagt förslag i frågan, än att lyssna till en enskild motionärs förslag; men dervid må man dock taga i betraktande, att regeringen väl icke alltid kan vara benägen att ånyo framlägga förslag, som förut blifvit af Riksdagen afslagna, hvartill kommer att regeringen dessutom har sin uppmärksamhet rigtad på ett stort antal frågor, af hvilka hon anser sig böra framlägga de viktigaste, men deremot lemna de mindre maktpåliggande tills vidare åsido. Så tyckes förhållandet vara här.

När man emellertid får se att Utskottet afstyrkt motionen, så hade det åtminstone varit önskvärdt att Utskottet jemväl anfört några skäl, hvarpå detta afstyrkande grundats; men såvidt jag kan läsa betänkandet rätt, så förefinnas deri egentligen inga sådana skäl. Jag är först och främst till min natur icke någon kritiker och vidare vet jag att såväl Kammaren som många af Stats-Utskottets ledamöter själfva erkänt, att man icke bör allt för strängt nagelfara med Utskottets motiveringar i allmänhet; men här torde herrarne i likhet med mig finna, att föreliggande betänkande lyser genom frånvaron af alla motiv och för min del kan jag här endast se ett kategoriskt beslut att afstyrka motionen, huru densamma än må hafva förelegat. Ty icke lärer väl någon kunna påstå — och det har icke heller Utskottet gjort — att icke de förhållanden, som föranledde regeringens framställning i ämnet till 1877 års Riksdag, fortfarande äro gällande. Men sedan säger Utskottet: "I sådant hänseende vill Utskottet dessutom antyda, att det synt, som om för närvarande företrädesvis skulle förefinnas behof af ökade medel till inbindning af böcker, hvilket behof dock torde få anses vara af mer tillfällig beskaffenhet och beroende derpå, att Kongl. Biblioteket nu lärer ega en betydlig från äldre tider hopad samling af oinbundna böcker. Sedan denna samling blifvit försedd med band, torde deremot det nuvarande för inbindning afsedda årliga beloppet af 6,000 kronor kunna anses vara tillräckligt och väl motsvara inköpsanslaget, 12,000 kronor". Om jag läser detta rätt, så skulle det helt enkelt innebära, att "för närvarande" hela anslaget skulle behöfva användas till inbindning af böcker, enär "för närvarande" Kongl. Biblioteket egde en betydlig, från äldre tider hopad samling böcker, som behöfde förses med band. Då kan ock med skäl ifrågasättas att *hela* anslaget skulle dertill åtgå och att, enligt detta resonnement under denna tid inköp icke skulle kunna ega rum.

Slutligen beklagar Utskottet sig öfver bristande utredning. Detta torde dock få anses höra till de obotfärdigas förhinder; ty i såväl motionen som i Kongl. Maj:ts förslag till 1877 års Riksdag torde tillräcklig utredning vara åstadkommen. Af allt detta synes att, om Ut-

skottet haft god vilja, så hade Utskottet nog haft tillgång till dokument, som varit behöfliga för att ådagalägga nödvändigheten af ifrågasatta anslag.

Det är alldeles gifvet att Kongl. Biblioteket är att betrakta såsom en kulturanstalt och att dess värdslösande skall kännas ganska tungt för dem, som behöfva anlita detsamma. Vi äro ett litet folk och vi hafva intet annat fält, på hvilket vi med utsigt till framgång kunna bestå i en täflingsstrid med de andra nationerna än på bildningens och kulturens område; och för detta ändamål anser jag ett väl försedt offentligt bibliotek vara af behovet påkalladt. Ingen har heller bestridt att icke i vårt Kongl. Bibliotek boklån kan erhållas från alla delar af landet eller att det i sådant afseende ganska flitigt anlitas. Mången gång, när man frågar efter en bok af utländsk författare, får man rätt ofta till svar, att hon icke finnes på biblioteket och det till och med om den är af en författare, som är nu allmänt bekant. Allt detta har gjort, att jag tycker, att motionen bort hafva blifvit välvilligt behandlad, och om jag också icke kan hoppas att den nu blir bifallen till hela sin utsträckning, vågar jag dock uttala såsom ett stort önskningsmål att åtminstone Kongl. Maj:ts år 1877 för Riksdagen framlagda förslag om anslaget höjande från 18,000 kronor till 30,000 kronor eller med 12,000 kronor måtte af Kammarerna tagas i benäget öfvervägande.

Den som läst motionen och den utredning, som deruti förekommer, torde hafva inhemtat, hurusom konungariket Bayern med ett invånareantal ungefär motsvarande Sveriges åt biblioteket i München anslagit 37,000 kronor om året samt att åt universitetsbiblioteket i Strassburg beviljats ett anslag af 27,000 kronor till inköp af *nya* böcker och lika mycket till komplettering af äldre litteratur. Och då kan man väl icke säga att det af vår regering år 1877 äskade anslaget är för högt.

Jag föreställer mig att alla dessa skäl tala för anslaget höjande; och vågar jag därför föreslå, att Riksdagen måtte bevilja en årlig tillökning af 12,000 kronor i det för Kongl. Biblioteket beviljade anslaget för inköp och bindning af böcker.

Herr Emil Key: Om jag icke orätt uppfattade den ärade talaren här midt öfver, så klandrade han Stats-Utskottet därför att Utskottet icke blott afstyrkt motionen, utan äfven antydtt att det nuvarande anslaget till böckers inköp och bindning borde användas utslutande för det senare ändamålet. Jag, som deltagit i denna frågas behandling, först på andra utgiftsafdelningen och sedermera inom Utskottet, kan dock icke tolka dess motivering på samma sätt som den ärade talaren. Jag skall därför be att få tillkännagifva min uppfattning.

Det behof, som för Kongl. Biblioteket för närvarande är mest trängande, är att få medel till böckers bindning, emedan der lärers förefinnas en betydlig, från äldre tider hopad samling af oinbundna böcker. Nu har Utskottet antydtt, att detta behof torde få anses vara af mer *tillfällig* beskaffenhet och att, sedan ofvanberörda samling

*Angående
höjning af
anslaget till
Kongl. Bi-
blioteket för
böckers inköp
och bindning.
(Forts.)*

*Angående
höjning af
anslaget till
Kongl. Bi-
blioteket för
böckers inköp
och bindning.
(Forts.)*

blifvit försedd med band, det nuvarande anslaget lärer tills vidare få anses någorlunda tillräckligt både till inköp och bindning. Meningens med denna antydning från Utskottets sida har icke kunnat vara annan än ett uttalande af den förmodan att, om Kongl. Maj:t, efter att hafva pröfvat frågan, funne ett tillfälligt anslag till böckers bindning för Kongl. Biblioteket behöfligt och derom afläte proposition, Riksdagen, om den delade Stats-Utskottets uppfattning, ej skulle underlåta att tillgodose detta bibliotekets behof. Stats-Utskottet har emellertid icke velat gå denna utredning i förväg och ännu mindre har det ansett sig böra på grund af en enskild motionärs förslag till så betydligt belopp årligen höja ifrågakvarande anslag. Något annat innebär ej Utskottets framställning.

Herrarne torde nog erinra sig, att det icke var så lätt att få anslaget till sjelfva biblioteksbyggnaden igenom och om man nu vill brådstörtadt öka bibliotekets samlingar — de ökas nog ändå genom föreskriften att ett exemplar af alla i riket tryckta böcker och tidskrifter skall dit öfverlemnas — så måste man också motse snart nog måhända behofvet af en tillökning af biblioteksbyggnaden, hvilket icke heller torde blifva så lätt att genomdrifva. Det ena betingades emellertid af det andra.

Jag tror således, att Stats-Utskottet icke får klandras för sin försigtighet att icke vilja, så att säga, på rak arm tillstyrka motionärens mera vidtomfattande förslag. Utskottet har derföre ej velat förneka det i främsta rummet befintliga behofvet af särskilda, för en gång anvisade medel till inbindning af böcker.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Friherre Nordenskiöld: Äfven jag uppskattar till fullo Stats-Utskottets obenägenhet att tillstyrka betydande ordinarie anslag på enskild motionärs förslag, men likasom i så många andra fall finnes det också här tillfällen, då man bör låta undantaget gälla framför regeln. Denna fråga är ej ny; den var redan för fem år sedan och då fullt utredd samt till och med af Riksdagen i det närmaste bifallen eller snarare uppskjuten på grund af åtskilliga skäl, som då förelågo, men som icke numera förefinnas. Hvarje vän af vetenskaplig forskning i Sverige har derföre väntat att frågan skulle ånyo upptagas från regeringens sida, men då så icke skett, är det ganska naturligt, att en enskild motionär återigen väckt frågan till lif, och jag för min del vill hoppas att den så länge skall väckas, till dess den vunnit gehör. Här föreligger nemligen icke, såsom Stats-Utskottets ordförande nämnde, ett tillfälligt behof, utan ett ständigt återkommande stort och trängande kulturbehof. Hvarje nation, som på ett verksamt sätt skall deltaga i den jettelika kulturutveckling, som vår tid bevittnar, måste hafva tillgång till ett stort och rikt nationalbibliotek. Detta är erkändt i hvarje stat och framför allt i de nya stater, som bilda sig på andra sidan Atlanten, och i hvilka derföre härutinnan uppoffringar göras, till hvilka vi ej kunna visa något motstycke. Det anslag, som nu finnes för Kongl. Biblioteket, är för bokinköp alldeles otillräckligt. Den, som sjelf har någon erfarenhet om hvad det kostar att i någon

bestämd bransch bilda sig ett för vetenskaplig forskning något så när användbart bibliotek, kan mycket lätt inse detta och det bestyrkes äfven af de sifferuppgifter, som motionären lemnat. Meh härtill kommer ännu en annan omständighet. Vårt bibliotek, som med ganska stor svårighet kan bära upp inköpet af de nya saker, som dagligen utkomma, kan endast använda ytterligt litet eller intet för uppköp af gammal literatur. I detta hänseende är det ej så rikt, som man hade väntat att det skulle vara i en så gammal kulturstat som Sverige, utan tvärtom ganska fattigt, så att betydliga kompletteringar behövas. Detta försvåras derigenom att den äldre literaturen på senare tiden högeligen förderfvats och detta derigenom att många bibliotek uppstått i utom Europa belägna stater, hvilka snart sagdt för hvarje pris uppköpa de viktigaste äldre arbeten från 15:de, 16:de och 17:de århundradet. Vi måste derföre hafva ökad anslag för vårt Kongl. Bibliotek, som är vårt nationalbibliotek, om det icke en vacker dag skall stå på en lägre ståndpunkt än, jag vill icke säga de bibliotek, som äro uppräknade i motionen, såsom Münchens, Strassburgs m. fl., utan än t. ex. biblioteken i Finland och Rumänien. Jag vill derföre hoppas att Kammaren med välvilja skall omfatta Herr Stråles motion åtminstone i den modifierade form, som Herr Lindmark föreslagit, och om detta icke sker, hoppas jag i likhet med alla, som syssla med allvarlig vetenskaplig forskning i Sverige, att ett förslag i detta syfte med det snaraste framlägges af den, som har det ansvarsfulla kallet att utöfva den högsta vården öfver den fosterländska kulturen och den allvarliga vetenskapliga forskningen i vårt land. Jag yrkar bifall till Herr Lindmarks förslag.

*Angående
höjning af
anslaget till
Kongl. Bi-
blioteket för
böckers inköp
och bindning.
(Forts.)*

Ofverläggningen förklarades slutad. Sedan propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Punkterna 2—6.

Biföllos.

Uti *punkten 7* hade Utskottet yttrat sig öfver dels Kongl. Maj:ts förslag, att till ytterligare understödjande af högre skolor för qvinlig ungdom anslaget till sådana skolor måtte varda förhöjdt från 50,000 kronor till 70,000 kronor, dels ock Herr Alb. Andersons inom Första Kammaren afgifna motion, N:o 36, deruti var föreslaget, att det ordinarie anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom måtte höjas till 100,000 kronor, deraf någon mindre del borde användas till bestridande af kostnaderna för inspektion öfver skolorna.

*Angående
anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

Och hade Utskottet, i anledning af dessa framställningar, hemställt, att Riksdagen, till ytterligare understödjande enligt förut fastställda villkor af högre skolor för qvinlig ungdom samt till bekostande af inspektion öfver dem, måtte höja anslaget till sådana skolor från 50,000 kronor till 70,000 kronor, eller med 20,000 kronor.

Sedan föredragning skett af denna hemställan, mot hvilken, en-

Angående
anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)

ligt anteckning å utlåtandet, Herr *L. Nordenfelt* inom Utskottet anmält reservation, begärdes ordet af

Herr Thomasson, som yttrade: Då Riksdagen 1873 uttalade sig för att med statsbidrag understödja högre skolor för qvinlig ungdom och i sådant afseende påföljande året beviljade ett anslag af 30,000 kronor, var det utan tvifvel Riksdagens mening, att *alla* sådana skolor, som visades vara i behof af bidrag och som fullgjort de bestämda villkoren, för att deraf komma i åtnjutande, äfven skulle erhålla sådant. När anslaget visade sig otillräckligt, beviljade också Riksdagen tid efter annan förhöjning deruti, först 1876 till 40,000 kronor och sedan 1878 till 50,000 kronor, på samma gång som anslaget då uppfördes på ordinarie stat. Nu inhemtar man af statsrådsprotokollet för den 9 sistlidne Januari rörande statsregleringen i denna punkt, att hela anslaget 50,000 kronor under perioden 1879—1881 delats emellan 38 skolor och att också för perioden 1882—1884 hela anslaget beviljats för ett lika antal och förmodligen också samma skolor. Fyra andra skolor hafva äfven under hvarterdera af åren 1879—1881 haft ett litet bidrag af tillsammans 1,900 kronor och för innevarande år det belopp, som å anslaget då återstod disponibelt eller 1,850 kronor. Men det visar sig nu, att dessa senare fyra skolor icke kunna under nästkommande år påräkna något bidrag, samt att sex nya skolor, som anmält sig för nästkommande år att blifva delaktiga af detta anslag och hvilka af Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet vitsordats såsom väl förtjenta att deraf komma i åtnjutande, icke kunnat tilldelas det allra ringaste belopp i brist på medel. Då anslaget således befunnits alldeles otillräckligt, har regeringen af innevarande års Riksdag begärt en förhöjning, men endast med 20,000 kronor, enär Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet, med afseende derpå att statens medel måste tagas i anspråk för så många andra viktiga ändamål, icke tilltrött sig att tillstyrka högre belopp. Det är således med ett 70,000 kronors anslag man skall möta ett redan nu förefintligt och af vederbörande vitsordadt anslagsbehof af 87,000 kronor. Ty af det åberopade protokollet inhemtas, att vederbörande domkapitel och eforatstyrelser intygat, att 87,000 kronor erfordras. Nej, man skulle icke ens få dessa 70,000 kronor för ett behof af 87,000 kronor, ty om Stats-Utskottets förslag godkännes, skall en del af anslaget användas till inspektion öfver skolorna. Nu kan jag väl förstå att man kunde pruta ner dessa 87,000 kronor så, att alla skolor, som redan anmält sig till erhållande af anslag, kunde få något litet sådant, en nedprutning som dock säkert skulle verka menligt för utvecklingen af detta slags läroanstalter. Men det är uppenbart att, om anslaget ökas, nya och flera skolor komma att på delaktighet deri göra anspråk, och hvarifrån då taga medel att tillfredsställa dessa anspråk?

En ledamot af Första Kammaren, Herr Kammarrådet Albert Anderson, har också ansett syftet icke kunna vinnas, Riksdagens afsigt med anslaget ej uppnås, om det icke höjdes med 50,000 kronor, samt fördens skull föreslagit att det bestämmes till 100,000 kronor. För min

del sluter jag mig helt och hållet till denna hans uppfattning; och då nu statsverkets ställning är sådan, att den mycket väl medger denna förhöjning samt det sålunda ökade anslaget i allt fall vore en försvinnande liten uppoffring för det stora, samhällsviktiga mål, man främjar, den qvinliga ungdomens tidsenliga bildning, så vågar jag hemställa om bifall till Herr Albert Andersons motion eller "*att Riksdagen till ytterligare understödjande enligt förut fastställda villkor af högre skolor för qvinlig ungdom samt till bekostande af inspektion öfver dem, må höja anslaget till sådana skolor från 50,000 kronor till 100,000 kronor eller med 50,000 kronor.*" Jag anhåller, Herr Talman, om proposition å bifall till detta mitt yrkande.

*Angående
anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

Häruti förenade sig Herrar *F. G. Sandwall, Meijer, Fredenberg, Blomberg* och *Trybom*.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Den föregående talaren började med att säga, att då Riksdagen 1873 biföll det då begärda anslaget till dessa qvinliga läroverk och då sedermera förhöjning i detta anslag tid efter annan egt rum, det utan tvifvel varit Riksdagens mening, att alla läroverk, som uppfylde villkoren för att af anslaget blifva delaktiga, också skulle erhålla sådana bidrag, i följd hvaraf och då det visat sig att 87,000 kronor för närvarande erfordras, det af Kongl. Maj:t begärda och af Stats-Utskottet tillstyrkta beloppet vore för litet, allra helst som Stats-Utskottet tillstyrkt att någon liten del af anslaget skulle utgå till inspektion öfver läroverken. För min del har jag bidragit till beviljande af detta anslag vid föregående tillfällen och jag har trott, att det var rätt och skäligt, att man genom undervisningsanstalter satte qvinnan af alla klasser i tillfälle att få en med mannen jemförlig bildning, men deraf följer icke att jag anser detta ifrågasatta anslag på 100,000 kronor nödvändigt. Jag tror, att man kan draga i tvifvelsmål, huruvida alla dessa stora läroverk vid en strängare granskning verkligen i allo befinnas vara af beskaffenhet, att de böra åtnjuta statsanslag. Man kan lätt tänka sig, att, om en inspektion inrättas, man finner, det en del af dessa läroverk icke böra få något anslag, och därför anser jag det rätt och billigt att för närvarande stanna vid det belopp Kongl. Maj:t begärt samt Utskottet tillstyrkt. En och annan anmärkning lär väl möjligen kunna med fog göras mot dessa läroverk och bland annat är det min öfvertygelse, att för mycket tid ödes på språkundervisningen, hvarigenom de unga qvinnorna alltför länge undanhållas från att lära sig husliga sysselsättningar. Jag har blott i förbigående velat nämna detta. Emellertid anser jag, då en inspektion af dessa läroverk för qvinlig ungdom äfven är tillstyrkt, att det är skäl att nu stanna vid det af Kongl. Maj:t begärda anslaget, till dess man kan komma i tillfälle att erfara, om något större behof af understöd förefinnes för dessa läroverk och om staten bör bevilja dem ett större anslag. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Hörnfeldt: Jag är till största delen förekommen af den närmast föregående talaren. Stats-Utskottet har visserligen icke kun-

*Angående
anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

nat dölja för sig, att motionärens framställning är behjertansvärd, hvilket Herr Thomasson nu äfven framhållit, men å andra sidan bör Kammaren icke glömma, att, när Kongl. Maj:t ansett 70,000 kronor eller en förhöjning i nuvarande anslaget af endast 20,000 kronor, för ifrågavarande ändamål vara nog, och då, såsom äfven framgår af den Kongl. propositionen, vederbörande domkapitel och eforalstyrelser åt de skolor, som i slutet af sistlidna år begärt understöd, tillstyrkt ett belopp, som uppgår till endast 87,000 kronor, man väl kan låta det stanna vid hvad Kongl. Maj:t begärt. Detta utesluter ju icke möjligheten för Kongl. Maj:t att framdeles, om anslaget visar sig vara otillräckligt, af Riksdagen begära en förhöjning i detsamma eller att en enskild motionär derom gör framställning. Jag anser således, att man för närvarande kan, såsom den föregående talaren äfven yrkade, låta bero vid hvad Stats-Utskottet hemställt.

Herr Ekdahl: Ehuru jag i allmänhet icke är den, som vill yrka på ökade statsutgifter, finner jag dock i detta särskilda fall ett större bidrag än det Kongl. Maj:t begärt så behöfligt, att jag till alla delar instämmer med talaren på lundabänken.

Det må möjligen vara sant, att anmärkningar kunna göras mot en och annan af dessa skolor, men angående dem jag varit i tillfälle att närmare lära känna kan jag intyga, att de utvecklat en otroligt vidsträckt undervisning och utbildat många goda både elever och lärarinnor.

Här har talats om det stora belopp staten anslagit åt skolor för qvinlig ungdom. Jag vill dervid endast erinra, att staten för de allmänna elementarläroverken årligen utgifver 3,435,828 kronor, då här åter endast är fråga om 70,000 kronor till högre skolor för qvinlig ungdom och 48,000 kronor till ett lärarinneseminarium eller tillsammans 118,000 kronor. Detta är allt hvad vi bestå åt den qvinliga undervisningen, och det får väl medgifvas, att det på det hela är en obetydlighet.

Utaf Stats-Utskottets ledamöter är yttradt, att man nu endast borde anslå det belopp, Kongl. Maj:t begärt. Men Utskottet föreslår icke detsamma som Kongl. Maj:t, ty det vill, att af dessa 70,000 kronor en del skulle användas till inspektion af de qvinliga läroverken och hela detta belopp kommer således icke oafkortadt dem till del. Jag får därför, som sagdt, helt och hållet instämma med den förste talaren och yrka bifall till Herr Andersons motion.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr Talmannen gaf propositioner i öfverensstämmelse med de meningar, som förekommit, hvar efter Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Punkten 8.

Blef jemväl bifallen.

Punkten 9.

I motion (N:o 72), afgifven inom Andra Kammaren, hade Herrar *S. M. Olsson, N. Boström, L. J. Larsson* och *Jöns Persson*, med hvilka Herr *Gustaf Hæggström* instämt, föreslagit, att Riksdagen måtte anvisa ett anslag af 10,000 kronor till Kongl Maj:ts förfogande för tillsättande af nya *provinsiälläkareplatser* på de vilkor, Kongl Maj:t kunde bestämma.

*Angående
förslag om
anslag till
nya provin-
siälläkare-
platser.*

Utskottet hade hemställt, att Herrar *S. M. Olssons* med fleras öförmälda förslag icke måtte af Riksdagen bifallas.

Rörande detta ärende yttrade

Herr Stormats *Mathias Olsson*: Då jag varit med om att åstadkomma föreliggande motion, torde det med anledning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 14 a i nu föredragna punkt tillåtas mig säga några ord.

År 1872 yttrade dåvarande chefen för Ecklesiastikdepartementet, att af de 48 behöfliga provinsiälläkareplatserna endast 36 blifvit tillsatta; och anslag begärdes därför af Riksdagen för tillsättande af ytterligare två provinsiälläkareplatser, hvilket också af Riksdagen beviljades. År 1874 äskade Kongl. Maj:t ytterligare 3,000 kronor för inrättande af två nya provinsiälläkareplatser, och äfven härtill lemnade Riksdagen sitt bifall. Sedan dess har mig veterligen ingen provinsiälläkareplats blifvit inrättad, ehuru behovet af flere dylika tjänster är stort och oafvisligt, hvilket bäst bevisas af de många petitioner, som i berörda syfte afgått till regeringen, samt de enskilda motioner, som i samma sak inom Riksdagen blifvit väckta.

För att nämna ett fall bland de många tager jag mig friheten uppläsa en del af ett bref från en distriktsläkare i öfre Vesterdalarne. Han skrifer just med anledning af föreliggande motion bland annat: "men hvilka äro då nu de skäl, som tala för den åsyftade åtgärden? Under många år har den frågan varit lifligt afhandlad, huru det af de 4 öfre Vesterdalssocknarne (*Äppelbo, Malung, Lima* och *Transtrand*) bestående, till *Nås'* alltför vidsträckta provinsiälläkaredistrikt hörande, *Malungs* tingslag skulle kunna erhålla egen provinsiälläkare. Flerfaldiga skrivelser från Konungens Befallningshafvande i länet och Sundhetskollegium (respektive Medicinalstyrelsen) ådagalägga noggsamt, hvilket intresse vederbörande myndigheter hyst för saken, och tvenne gånger har ock frågan varit bragt temligen nära ett lyckligt slut, men tyvärr har dess lösning strandat mot den bristande enigheten rörande läkarens station och de uppoffringar, som de respektiva kommunerna borde vidkännas. Att emellertid de nordligaste kommunerna, *Transtrand* och *Lima*, ej kunna skyllas för bristande öfervillighet, framgår tydligt af de lönevilkor, hvilka med nuvarande distriktläkarne äro upprättade. Då emellertid *Äppelbo* kommun upprepade gånger förklarade sig hellre vilja tillhöra *Nås'* distrikt, samt enighet mellan *Malung* och de två öfre socknarna ej kunde åstadkommas, beslöto dessa se-

*Angående
förslag om
anslag till
nya provin-
siälläkare-
platser.
(Forts.)*

nare att för egen del vidtaga till målet ledande åtgärder. Anskaffade för den skull lämplig bostad samt aflämnade på hösten 1877 en petition att genom Konungens Befallningshafvandes försorg fortskaffas till Kongl Medicinalstyrelsen och Kongl. Maj:t. I det underdåniga memorial, med hvilket Konungens Befallningshafvande den 29 December 1877 beledsagade nämnda petition, hemställer Konungens Befallningshafvande, "att Eders Kongl. Maj:t måtte å densamma fästa det nådiga afseende, att ett nytt provincialläkare-distrikt med station i Lima må varda inrättadt i öfre delen af Vester Dals fögderi, omfattande socknarna Transtrand, Lima och Malung med en areal af 38,0976 qvadratmil och en folkmängd af 11,044 personer, enligt mantalsskrifningen för detta år, — — — hvarvid med afseende derå, att den aflägsna, vidsträckt och glest befolkade bygd, der läkaren skulle komma att anställas, i allmänhet är att hänföra till och jemförlig med de orter i de norrländska länen, der ett högre löneanslag är åt der anställda provinsialläkare förunnadt, Eders Kongl. Maj:t i nåder måtte tackas enahanda aflöning för den i Lima distrikt anställande provinsialläkare bestämma." — I den skrifvelse åter, med hvilken Kongl. Medicinalstyrelsen den 7 Januari 1878 öfverlemnade petitionen till Kongl. Maj:t, yttrar denna myndighet, att det synes, "som om dessa kommuners begäran företrädesvis skulle förtjena nådigt afseende ifall Eders Kongl. Maj:t skulle anse lämpligt att af Riksdagen söka ytterligare anslag till nya provinsialläkaretjenster." — Kongl. Maj:ts resolution af den 1 Februari 1878 meddelar, att Kongl. Maj:t "för närvarande icke funnit skäl att i ämnet göra framställning till Riksdagen", — såsom af resolutionen framgår — på den grund, att petitionen blifvit för sent inlemnad. Hvad var nu naturligare, än att man på grund af dessa varna förord och på grund af Kongl. Maj:ts resolution, som ju icke innehåller något rent afslag, utan mera en antydan om uppskof, inom kommunerna fattade den förhoppningen att inom kort se det efterlängtade målet uppnådt. Derföre vågade man ock i afvaktan härpå på egen bekostnad anställa en läkare, ehuru med ganska känbara uppoffringar, hvilka man säkert icke underkastat sig, derest icke dessa föregående funnits.

"För halftannat år sedan lyckades man få ett medikamentsförråd inrättadt inom Lima kommun. Då det till fullo visat sig, att detsamma ej kan inom den fattiga orten bära sig (åtminstone endast så framt Malungs kommun hör till distriktet, hvilket deremot aldrig lär inträffa, derest icke staten träder emellan), så har förrådets nuvarande innehafvare uppsagt detsamma och förklarat, att han ej vidare ärnar dermed taga någon befattning, så framt ej kommunerna lemna någon garanti, hvilket åter kommer att kosta dem ytterligare circa 1,000 kronor, derest icke denna för sjukvården så högst nödvändiga inrättning skall indragas.

"Vid Kopparbergs läns landsting sistlidna höst väcktes en motion, att landstinget måtte anvisa anslag till uppförande af en sjukstuga vid läkarestationen i Lima. Erkännande nyttan och behovet af en sjukstuga i en så aflägsen bygd som Lima, afslog landstinget emellertid motionen på den grund, att ingen provinsialläkare fans i Lima och

sälunda ej heller någon säkerhet för att en läkare alltid skulle finnas der stationerad. Huru skildra de känslor, som detta beslut nödvändigt måste framkalla hos mig såsom kommunernas läkare? Att veta sig vara antagen af ett par fattiga kommuner med för dem känbara uppoffringar; att ofta varda rådfrågad för åkommor, som ovilkorligen vid behandlingen fordra läkarens omedelbara tillsyn under längre eller kortare tid; att äfven veta sig i många af dessa fall kunna bestämdt gagna; men att ändock oftast nödgas visa dem ifrån sig på grund af den stora svårigheten att kunna i närheten erhålla ett rum för den sjuke — oafsedt de för öfrigt ytterst otillfredsställande anordningar, som äfven i lyckligaste fall kunna under sådana förhållanden vidtagas; — och att då endast hafva det rådet att gifva den sjuke att antingen tålmodigt bida tiden eller att resa 10—18 mil landsväg till närmaste lilla sjukstuga eller 18—26 mil till länets lazarett, resor som den sjuke många gånger icke kan *företaga* och den mindre bemedlade sällan kan *bekosta* — huru allt detta skall kännas, torde äfven lekmannen utan svårighet kunna föreställa sig. — Naturligt var ock, att denna utgång af landstingsmotionen skulle låta behövet af statens mellankomst framträda med förnyad och ökad styrka.“

Ifrågavarande brefskrifvare är, såsom jag nämnde, anställd i de tvenne nordligaste Vesterdals socknarna och har i fast lön 5,000 kronor samt i traktementsersättningar högst 1,800 kronor, äfvensom en krona för hvarje recept och har derjemte fri bostad. Af detta synes mig som det anslag staten skulle komma att bevilja, om distriktet blefve provinsialläkaredistrikt, vore väl behöfligt och det blefve detta förutan en ganska afsevärd summa, som detta distrikt finge vidkännas. Jag skall nu ej vidare upptaga Kammarens tid, utan slutar med den förhoppning och bön att motionen måtte tagas i öfvervägande af vederbörande så att äfven de i afseende på helsovård mest vanlottade i någon mån kunna blifva tillfredsstälda.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 10—16

Biföllos.

Punkten 17.

Utskottet hade tillstyrkt, att Herr G. W. Lönegrens inom Andra Kammaren afgifna motion, N:o 60 — hvaruti var föreslaget, att Riksdagen för upprättande af ett *matematiskt seminarium* vid universitetet i Upsala måtte anvisa ett anslag af 1,500 kronor, som borde användas till inköp af de nödvändigaste matematiska instrument, modeller och journaler samt till hyra för rum, om ej sådant kunde af universitetet upplåtas, äfvensom till arfvode för den olönade universitetslärare, hvilken såsom föreståndare skulle hafva att ansvara för seminariets instrument-, modell- och boksamling samt i detsamma lemna undervisning — icke måtte af Riksdagen bifallas.

*Angående
anslag till
ett matematiskt
seminarium i
Upsala.*

*Angående
förslag om
anslag till
nya provin-
sialläkare-
platser.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
ett matema-
tiskt semi-
narium i
Upsala.
(Forts.)*

I anledning af denna hemställan, mot hvilken reservation inom Utskottet anmälts af Herr *L. Nordenfelt*, anförde

Grefve Björnstjerna: Hvar och en som inser, hvilken vigt de matematiska studierna ega för vårt lands utveckling, måste beklaga, att Utskottet ansett sig böra afstyrka det obetydliga anslag, som motionären begärt. Ehuru jag fullkomligt instämmer i Herr Friherre Nordenskiölds för en stund sedan yttrade åsigt, att man i allmänhet icke bör bifalla en af enskild motionär väckt motion om beviljande af anslag, tror jag dock, att det finnes undantag från den allmänna regeln och att här förefinnes anledning att göra ett sådant undantag. Utskottet har också sjelft i betänkandets 12:e punkt gjort ett sådant undantag, då det tillstyrkt bifall till Herr Carlsons i Första Kammaren väckta motion om beviljande af medel till blindundervisningen. Det förefaller mig som om Herr Lönegrens motion vore än mera behjertansvärd än Herr Carlsons, åtminstone af mera allmänt gagn. Det är alldeles tydligt, att en vetenskap sådan som praktisk matematik nu mera icke kan tillbörligen öfvas utan lämplig åskådningsmateriel. Det är också en lika känd som beklaglig omständighet, att de matematiska studierna vid Upsala universitet fordra vida längre tid än vid andra universitet, der en sådan modellsamling finnes. Jag tillåter mig tillägga, att det nu mera icke finnes något utländskt universitet, som vill räknas följa med sin tid, der icke en dylik åskådningsmateriel anskaffats. Vid Lunds universitet finnes också redan en dylik samling till ganska aktningvärd storlek. Att Upsala, landets första universitet, i detta afseende befinner sig i ett så, jag måste säga, bedröfligt tillstånd, att der icke en gång finnes ett cirkelbestick att använda vid den matematiska undervisningen, är helt enkelt oförlätligt. Jag hade åtminstone icke anat detta, förr än jag läste denna uppgift i Herr Lönegrens motion. Då nu så är, förefaller det i sanning otroligt att Utskottet anser saken tarfva vidare utredning och att dessförrinnan något afseende vid frågan icke bör fästas. När härtill kommer, att Kongl. Maj:t redan till 1871 års Riksdag framstälde proposition i ämnet, ehuru Riksdagen då, på förekommen anledning, såg sig förhindrad att bifalla förslaget, hvad vill då Stats-Utskottet vidare hafva utredt? Regeringen har ansett anslag till det förevarande ändamålet behöfligt. Universitetet har gång på gång begärt det. Att tillståndet är bedröfligt, finna vi af motionen. Jag kan därför icke förmoda annat än att denna Kammare vill visa den enkla rättvisan mot Upsala universitet och den billighet emot de studerande derstädes, att Kammarerna med afslag å Utskottets afstyrkande hemställan, bifaller det obetydliga anslag motionären här ansett sig böra begära.

Herr Rydin: Med anledning af hvad den siste talaren nämnde, vill jag underrätta Kammarerna om det förhållande, som vållat, att en begäran om anslag till ifrågavarande ändamål icke blifvit föremål för någon Kongl. Maj:ts proposition — nemligen det förhållande, att vid 1877 eller 1878 års riksdag en likartad framställning från Kongl. Maj:t af Riksdagen afslogs. Sedermera har väl Upsala universitet ingått med förnyad begäran om anslag till ett matematiskt seminarium,

men då frågan för så kort tid sedan afslagits af Riksdagen, har det varit helt naturligt, att Kongl. Maj:t icke nu afgifvit proposition i ämnet. Men, på sätt Herr Grefve Björnstjerna redan erinrat, har allt mer insetts behovet af de matematiska studiernas underlättande, äfvensom vigten af de hjälpmedel, som uti matematiska modeller erbjuda sig. Studierna hafva börjat bedrifvas på ett helt annat sätt än förr. Fordom sysselsatte man sig, vid studerande af matematik, allenast med kalkyler och det var ganska svårt att följa med de föreläsningar, som höllos i ämnet, just till följd deraf att man saknade den åskådningsmateriel, som är nödig för att kunna klart föreställa sig de matematiska figurerna, kroklinierna, stereometriska kroppar och dylikt. Med ett ord: man hade icke tillfälle att föreställa sig de matematiska figurerna, och detta försvarade studiet i hög grad. I utlandet har ock på senare tider det matematiska studiet främjats genom anskaffande af dylik åskådningsmateriel, som också hvarje universitet söker att tillägna sig, och det är äfven för sådant ändamål, som nu föreliggande motion blifvit väckt. Jag tror också för min del, att man genom bifall till densamma skulle i så hög grad främja det matematiska studiet, att de studerande med tillhjälp af denna åskådningsmateriel skulle kunna nå samma resultat på hälften af den tid, som de förut använt för samma ändamål. Ja, man kan, såsom en person sagt, likna den lättnad, som sålunda beredes, vid den vinst i tid, som erhålles genom att man ombyter fortskaffningsmedel och, i stället för att åka på bondkärria, färdas på jernväg.

Jag vill ytterligare nämna i afseende på nu föreslagna matematiska seminarium, att Upsala universitet skulle vara nöjdt med detta lilla anslag, ty derigenom skulle det så småningom kunna anskaffa den behöfliga materielen. Då nu emellertid Stats-Utskottet så godt som enhälligt afstyrkt detta anslag, vill jag — på samma gång jag instämmer uti hvad Grefve Björnstjerna i saken anfört — endast uttrycka för Stats-Utskottet min tacksamhet för det sätt, hvarpå Utskottet yttrat sig i frågan, då det visat sig behjerta vigten af motionens syfte och gifvit ett uppmuntrande löfte om att möjligen i framtiden kunna tillstyrka ett dylikt anslag.

Då Stats-Utskottet, såsom skäl för sitt afstyrkande af förslaget, framhållit, att denna fråga väckts af en enskild motionär och att det förevarande behovet bör stå tillbaka för annat, som kan vara viktigare än detta, så anser jag, oaktadt jag tillstyrker motionärens förslag, sakens ställning vara sådan, att man för närvarande icke kan hafva mycket att i detta afseende hoppas.

Herr Nils Petersson: Utan att på något sätt vilja förringa värdet af det matematiska studiet, ja, äfven om man vill göra allt möjligt för att utveckla detta läroämne, kan man dock vara villrådig huruvida man bör bifalla ett sådant förslag som det nu förevarande, då det framkommit genom enskild motionärs försorg. Det torde nemligen vara noggsamt känt, att Kongl. Maj:t icke lär underlåta att göra framställningar om sådana behof, som nödvändigt böra tillgodoses. Det förefaller äfven egendomligt, att den af motionären före-

*Angående
anslag till
ett matema-
tiskt semi-
narium i
Upsala.
(Forts.)*

Angående
anslag till
ett matema-
tiskt semi-
narium i
Upsala.
(Forts.)

slagna summan, 1,500 kronor, skulle kunna räcka till för afhjelpande af alla de behof, som i motionen uppräknats. Om framställning kommit från regeringen om anvisande af medel för inköp af matematiska instrument o. s. v., så synes det mig att denna begäran kunnat hafva skäl för sig, såvidt icke universitetet sjelft med sina stora tillgångar kunde på annat sätt anskaffa medel till denna lilla utgift. Står det verkligen så illa till i afseende på den matematiska undervisningen vid Upsala universitet, som en ärad talare på stockholmsbänken upp-gaf, att der icke ens finnes ett cirkelbestick, så visar detta, enligt mitt förmenande, att denna institution är i hög grad liknöjd för undervisningen, då den är i saknad af den nödvändigaste materielen för densammas ändamålsenliga bedrifvande.

Det förefaller mig äfven besynnerligt att denna summa af 1,500 kronor skulle, såsom motionären ansett, behöfva användas icke endast till inköp af de nödvändigaste instrumenten, modeller m. m., utan äfven till förhyrande af rum. Det synes mig så egendomligt att man icke skulle kunna inrymma dessa saker i den stora universitetsbyggnad, som står under uppförande, att jag icke kunnat annat än fasta herrarnes uppmärksamhet derå. Dessutom skulle anslaget användas till arfvode för aflönande af universitetslärare; men jag frågar: äro då våra universitetslärare så okunniga, att de icke kunna undervisa, eller hålla de sig för goda att undervisa på detta sätt? Slutligen skulle äfven arfvode, och ett särskildt arfvode, anslås åt den, som skulle hafva det stora ansvaret att förvara dessa instrument. Äfven detta förefaller onödigt och hela saken tyckes mig vara så outhärdlig att den icke för närvarande bör kunna påtänkas.

Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Lönegren: Herr Talman! Då den af mig väckta motionen funnit välvilligt understöd af flere föregående talare, hvarför jag beder att få hembära dem min tacksamhet, och då jag tillika har mig bekant att den afdelning af Stats-Utskottet, som haft sig anförtrordt att pröfva och undersöka motionen, erkänt nyttan och nödvändigheten af att anskaffa de omförmälda modellerna och journalerna m. m., och därför tillstyrkt bifall till motionen, kan jag icke underlåta att, äfven jag, hos herrarne vördsamt hemställa om bifall och att sålunda det föreslagna anslaget af 1,500 kronor måtte för det uppgifna ändamålet beviljas.

Den nästföregående talaren har framhållit åtskilliga skäl för afslag, men dessa våga efter min uppfattning föga och förtjena knappast att bemötas. Det heter sålunda att detta anslag vore så litet, att det därför icke borde beviljas och att de uppgifna utgiftsposterna säkerligen kunde af disponibla medel bestridas; vill man ej saken, så är det ganska lätt att andraga skäl för afslag, och hade det begärda anslaget varit *större*, så hade *detta* förhållande säkerligen anförts såsom lämplig grund härför. Vidare ifrågasattes möjligheten att af detta ringa anslag använda en del till hyra m. m. I min motion har endast föreslagits att af anslaget någon del skulle användas till hyra, derest lokal behöfde förhyras; men efter hvad jag förnummit, lär

man kunna hafva förhoppning om att lämplig lokal blir af universitetet hyresfritt upplåten. Hvad slutligen beträffar förslaget om ett arfvode till den olönade universitetslärare, som skulle leda undervisningen samt förvara och ansvara för seminariets modeller, journaler, instrument m. m., så torde en hvar vid närmare eftersinnande finna detta grundadt på billighet och rättvisa.

På dessa skäl och med stöd i öfrigt af dem, jag i min motion temligen utförligt framlagt, får jag, Herr Talman, yrka bifall till motionen.

Herr Rydin: Jag vill blott upplysa den ärade talaren här midt för mig att, när universitetsbyggnaden blir färdig, kommer det nog att finnas lokaler tillgängliga för ifrågavarande ändamål, så att det blott är för tillfället, som det skulle vara fråga om att hyra lokal.

Det arfvode åter, som skulle komma i fråga, är ett arfvode till de docenter, hvilka som extra lärare skulle leda dessa öfningar, hvilket arfvode för öfrigt är beräknadt till högst obetydligt belopp.

Slutligen har framställts den frågan, hvarför icke universitetet skulle af egna medel kunna bestrida denna utgift. Skälet dertill är, att det icke är en utgift, som utgår blott för en gång, utan ett anslag, som för beständigt skulle uppföras på den ordinarie staten och det möter svårigheter att kunna för hvarje år beräkna att en dylik besparing skulle kunna uppkomma af universitetets medel.

Herr Hörnfeldt: Som herrarne se, har Utskottet icke underkänt behovet och nyttan af den ifrågasatta saken, utan endast lämpligheten af att bevilja anslaget. I afdelningen tillstyrktes också Herr Lönegrens motion, men Utskottet ville icke understödja motionen af principiella skäl, som ock finnas anförda i Utskottets motivering, nemligen att, då Kongl. Maj:t icke utredt frågan, Utskottet ansett sig icke kunna ingå i bedömandet af densamma.

Nu har visserligen af en talare, Herr Grefve Björnstjerna, framhållits att de principiella skäl, som Utskottet här anført såsom för sig gällande, har Utskottet icke vidhållit i 12:te punkten af detta betänkande; men jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att Herr Carlsons motiv, som ligger till grund för berörda punkt, icke innefattar något ärende, som tarfvar utredning; och dertill kommer att hans motion blott afser ett tillfälligt behof, till hvars fyllande allenast erfordras ett anslag för en gång, hvaremot här sannolikt är fråga om att bevilja ett anslag af 1,500 kronor att fortfarande utgå, utan att man här den ringaste utredning, huru anslaget skulle kunna användas.

Vidare anförde Grefve Björnstjerna, att det skulle se besynnerligt ut, om Riksdagen nekade Upsala universitet det seminarium, som här ifrågasättes, då universitetet i Lund redan egde en dylik institution. Om Upsala universitet kunde skaffa sig ett dylikt matematiskt seminarium för samma pris som universitetet i Lund, utan att staten behöfde träda emellan med något anslag, så är det en sak, som väl lär stå Upsala universitet fritt, och jag tror för min del vid en blick på dess räkenskaper, att det icke skulle vara så alldeles omöj-

*Angående
anslag till
ett matema-
tiskt semi-
narium i
Upsala.
(Forts.)*

Angående
anslag till
ett matema-
tiskt semi-
narium i
Upsala.
(Forts.)

ligt för Upsala universitet, om ock dess medel nu äro strängt anlitade, att disponera en så obetydlig summa, som här afses, för detta ändamål, äfven om anslaget skulle blifva fortfarande.

Jag har således för närvarande icke något annat yrkande att framställa än på bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Abr. Rundbäck: Herr Talman! Mine Herrar! Dels på grund af den erfarenhet, jag eger såsom lärare i detta ämne och dels på grund af den erfarenhet, jag inhemtat under min studietid, då det kostade otroliga ansträngningar, mödor och tidspillan att utan hjälpmedel skaffa sig kunskaper i ifrågavarande ämne, kan jag kraftigt vitsorda nyttan och behovet af ett sådant seminarium som det här åsyftade och vill på det varmaste rekommendera saken till Kammarrens behjertande framdeles. Då Utskottet nu emellertid för sitt afslag bjudit skäl, hvars giltighet ej kan bestridas, anser jag det för närvarande icke löna mödan att yrka bifall till motionen, helst jag vet att Utskottets förslag i denna Kammare pläga gå igenom, äfven då de icke äro grundade på några giltiga skäl. Jag anser mig därför nu icke kunna yrka något annat än bifall till Utskottets förslag, men vill på samma gång på det varmaste rekommendera den ifrågavarande angelägenheten till regeringens uppmärksamhet och behjertande, så att ett nödigt anslag på dess initiativ kan blifva beviljad framdeles.

Herr C. A. Larsson: Den första anmärkning, som i Stats-Utskottet gjordes mot ifrågavarande motion, var den, att det var en representant från landsorten som framkommit med detta storartade förslag, för att mästra professorerna vid Upsala universitet och gifva regeringen en antydan om att den icke hade begrepp om dessa "papperskorgar", hvilka, såsom en talare sade, icke voro vidlyftigare än att man kunde "stoppa dem i fickan". Man skulle behöfva köpa in dem, för att lära universitetsprofessorerna och lärjungarne läsa matematik. Då anslaget var så lågt tilltaget, trodde man att detta skett i hopp om att få det igenom; och då man tog i närmare skärskådande de särskilda ändamål, hvartill detsamma skulle förslå, antog man, att just i anslagets närvarande obetydlighet vore utlagd en krok, på hvilken Riksdagen skulle lockas att nappa för att sålunda inledas i en sak, som i sin utveckling lätt kunde blifva mera kostbar än motionären ville låta påskina. Detta var orsaken till att man blef betänksam och icke ansåg dessa 1,500 kronor räcka, som man säger, hvarken till "vägg eller stock". Här har sålunda begärts att man skall hyra lokal för seminariet och inköpa alla dessa "papperskorgar" och afföna så skickliga lärare, att de vore mäktiga att undervisa sjelfva professorerna vid akademien. Men allt detta måste gå till penningar och svårligen kunna i längden begränsas inom den här framhållna ringa anslagssumman. Detta var, som sagdt, orsaken till mistroendet mot förslaget, då man väntade sig af detsamma i en snar framtid en mera storartad institution, som skulle vara förenad med mycken kostnad. När man dessutom vet, att aka-

demien årligen rör sig med millioner kronor; då den har egendomar af högt värde och stora anslag af staten. I så fall föreföll det Utskottet märkvärdigt, att denna akademi icke på så stora summor skulle kunna spara in fattiga 1,500 kronor. Om förhållandet skulle vara sådant, är verkligen att beklaga den styrelse, som har förvaltningen och vården af akademiens ekonomi om hand. På dessa grunder ansågs förslaget omöjligt. I enlighet dermed yrkar jag ock bifall till Stats-Utskottets utlåtande i denna del.

*Angående
anslag till
ett matema-
tiskt semi-
narium i
Upsala.
(Forts.)*

Friherre Nordenskiöld: Här är icke fråga om de mer eller mindre väl arbetade »papperskorgar», hvilka föresluts Stats-Utskottets ledamöter för att gifva dem en föreställning om hvad man menar med matematiska *modeller*, afsedda att uppställas i ett matematiskt seminarium; utan anslaget afser att underlätta studiet af den viktigaste hjälpvetenskapen för naturvetenskaperna, hvars kännedom numera är oundgänglig för studiet af alla dess olika brancher och som gör sig för hvar dag mer och mer gällande äfven i det praktiska lifvet. För det närvarande kan icke och bör icke en jernväg eller ett hus med något egendomligare konstruktion eller en maskin byggas annat än med biträde af personer, som äro väl hemmastadda i matematikens lärosatser och äro i stånd att praktiskt tillämpa dem. Följderna af brist häri äro Riksdagens ledamöter i tillfälle att se vid ingången till detta hus, der den längs kanalen uppförda kajen håller på att på ett betänkligt sätt sänka sig. Hade vid uppförandet nödiga matematiska beräkningar utförts, så hade kajen fortfarande sitt vågräta läge. Litet längre bort se vi åter en ny bro, med många betänkliga sättningar och skefva sidor och det är bristen på ordentlig matematisk undersökning af konstruktionen, som föranledt detta så ytterst ledsamma förhållande. Vigten af grundlig insigt i matematik gör sig sålunda allt mera gällande och om, såsom numera på allvar är i fråga, latinet får så att säga "maka åt sig" för andra mera makt-påliggande kunskapsgränar, så lider det intet tvifvel att matematiken, af den sålunda besparade tiden, kommer att taga sin dryga del. Det blir då också icke blott högeligen önskligt, utan rent af nödvändigt att detta studium underlättas så mycket som möjligt, isynnerhet derigenom att man bereder de studerande ett större tillfälle till praktiska öfningar i lösandet af matematiska problem, än som med de gamla lärometoderna är möjligt. Och vidare erfordras ett rikt och dyrbart åskådningsmateriel för studiet af bugtade matematiska ytor. Dessa kunna nemligen sällan med tillräcklig tydlighet framställas genom teckning på en plan. För att känna dem måste man hafva tillgång till modeller.

Ett exempel derpå åskådliggör mycket invecklade isodynamiska ytor, hvilka erhållit en stor betydelse för grufskötseln, när det varit fråga om att med Thaléns apparat taga reda på malmlager i jordens inre. Jag tror därför, att för de matematiska studier vid vår första högskola är oundgängligen nödvändigt att snart ett anslag beviljas till ett sådant matematiskt seminarium. Men jag vill tillika fästa uppmärksamheten derpå, att benämningen "seminarium" är mycket

*Angående
anslag till
ett matema-
tiskt semi-
narium i
Upsala.
(Forts.)*

olyckligt vald. Ett matematiskt seminarium skall stå i samma förhållande till de matematiska studierna vid universitetet, som det kemiska laboratoriet till de kemiska studierna, och det fysikaliska eller astronomiska observatoriet till de fysikaliska eller astronomiska. Jag anser dessutom att frågan blifvit så tillräckligt utredd, att Riksdagen väl kan bifalla det begärda anslaget. Särskildt har jag erhållit uppmaning att tala för denna sak af en bland nordens äldste och mest framstående matematiker, som också en lång tid deltagit i vårt politiska lif och som ytterst varmt intresserar sig för frågan. Han har förklarad att detta anslag är nödvändigt, för att åt de matematiska studierna vid Upsala universitet gifva en fullt modern pregel.

Jag får anhålla om bifall till motionärens förslag.

Herr vice Talmannen Ifvarsson: Jag hade icke kunnat begära ordet i denna fråga, om jag icke funnit mig föranledd dertill af den siste ärade talarens yttrande.

Han fäste nemligen uppmärksamheten derpå att, om latinläsningen en gång komme att maka åt sig, så borde matematikens studium träda i stället. Det tror jag också vore rätta sättet att taga frågan. Låt latinet maka åt sig, så beredes derigenom tillfälle att bedriva de matematiska studierna på ett ändamålsenligare sätt, och otvifvelaktigt skulle på så sätt också sparas in medel för anskaffande af erforderlig materiel. Jag har velat nämna detta, på det att icke den omständigheten må lemnas åsido, i händelse frågan skulle blifva föremål för en närmare utredning. Jag tror, att det just är på detta område som en utredning kan bäst behöfvas, nemligen huruvida man skulle kunna minska tiden för en del af de läroämnen som nu förefinnas för att lemna plats för ett vidsträcktare studium af andra, nyttigare ämnen. För min del anser jag, att matematiken bör gå framför såväl latinet som öfriga döda språk, men just därför tror jag att man bör minska lärotiden för dessa onödiga ämnen på samma gång man tänker utveckla undervisningen i matematik på ett ändamålsenligt sätt.

På grund häraf anser jag det vara skäl att för närvarande afslå den i detta ämne väckta motionen.

Grefve Björnstjerna: Blott ett par ord med anledning af Herr vice Talmannens yttrande. Han ansåg, att man kunde låta denna fråga bero till dess man finge veta, om de klassiska språken kunde maka åt sig, då först kan matematiken mera tillgodoses, säger han. Nu hemställer jag deremot, om man icke bör betrakta förhållandena sådana de nu äro, och icke afvakta en obestämd framtid. Om så är och om — hvarom jag är öfvertygad — majoriteten inom denna Kammare anser, att det vid universiteten för närvarande egnas alldeles för liten tid åt de praktiska vetenskaperna, männe det då icke är skäl att åtminstone så mycket som möjligt söka underlätta detta studium? En af professorerna vid Upsala universitet har ganska riktigt visat, att den här ifrågasatta åskådningsmaterielen skulle i så väsentlig grad underlätta dessa studier, att skillnaden mellan det gamla

och nya undervisningssättet blefve ungefärligen lika stor som skilnaden är emellan att åka på en kärra och fara på jernväg. Bör icke Riksdagen då bevilja det lilla anslag, som nu är begärdt, då derigenom ett så viktigt ändamål kan befördras? Slutligen måste jag erkänna att jag icke förstår Herr C. A. Larssons farhåga för att detta anslag skulle kunna växa ut till något orimligt stort. Det är ju blott begärdt för en gång. Och om det äfven skulle visa sig att en större summa framdeles behöfves, hemställer jag till hvar och en som något tänkt sig in i frågan, om icke ett underlättande af de matematiska studierna är väl förtjent af äfven en ytterligare uppoffring från Riksdagens sida.

Jag yrkar fortfarande bifall till motionen.

Herr Emil Key: Jag vill gerna instämma med den siste ärade talaren derutinnan, att ju förr den åskådningsmateriel, hvarom fråga är, kan anskaffas, desto bättre är det. Jag har i Stats-Utskottet varit i tillfälle att se ett dussin af ifrågavarande modeller, som blifvit dit inskickade och hvilka alla rymdes i en cigarrlåda. Men de voro derföre icke mindre intressanta. Jag får tillstå att, ehuru jag tyvärr har alltför små kunskaper i matematik, jag dock fick klart för mig att dessa modeller göra samma tjänst i fråga om matematikens studium, som all annan åskådningsmateriel, hvilken användes t. ex. för inhemtande af naturvetenskaperna. De utgöra en mycket storgenväg till att fatta matematiken och äro, enligt min åsigt, en af nutidens vackraste uppfinningar. Detta allt medger jag. Men frågan är: skola vi i små poster bidraga till förskönande af universitetsbyggnaden i Upsala, ty ifrågavarande framställning är icke annat än ett maskeradt sätt att begära ytterligare bidrag till denna byggnad. Hvad utöfver statsanslaget erfordras till förskönande af universitetsbyggnaden, till festsalar och dylikt, skrapas ihop af universitetets egna tillgångar, så att dessa icke räcka till att bestrida sådana små utgifter, som här äro i fråga, och hvilka annars helt visst skulle utan tvekan bekostas af universitetets egna medel. Skola vi då bevilja anslag till dessa utgifter endast för att universitetet må få disponibla tillgångar att använda på nyssnämnda sätt? Jag tror att vi icke äro skyldiga dertill, utan jag tror att i detta likasom i många andra fall universitetet bör rätta sig efter det statsanslag, som till byggnaden blifvit beviljad, och gör universitetet det, så finnas mer än tillräckliga tillgångar af dess egna medel att bekosta ifrågavarande utgift.

Jag anhåller om bifall till Uskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och propositioner gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets förvarande hemställan.

Punkten 18.

Bifölls.

*Angående
anslag till
ett matema-
tiskt semi-
narium i
Upsala.
(Forts.)*

Angående
anslag till
magnetiska
observationer
i Lund.

I punkten 19 hade Utskottet hemställt att af Kongl. Maj:t framställt förslag om anvisande på extra stat för år 1883 af 2,500 kronor till anställande af magnetiska observationer vid universitetet i Lund icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter föredragning af denna punkt, vid hvilken Herrar Grefve *Gustaf Sparre*, *F. F. Carlson*, Friherre *F. von Essen*, *L. Nordenfelt*, *R. Törnebladh*, Grefve *C. Beck-Friis*, Grefve *S. Lagerberg*, *O. Evers*, Friherre *H. M. Palmstjerna*, *C. E. Laurell*, Grefve *K. Posse* och *J. E. Gavelius* inom Utskottet reserverat sig, lemnades ordet, på begäran, till

Friherre Nordenskiöld, som yttrade: Jag måste ännu en gång för en liten stund besvära Kammaren uti en återigen ganska obetydlig fråga. Jag kan nemligen icke annat än anse, att Utskottets hemställan om afslag å Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning är ganska besynnerlig. Under detta år kommer att påbörjas ett storartadt internationelt arbete, deruti Österrike, Tyskland, Ryssland, Finland, Norge, Danmark och Holland äfvensom norra Amerika skola taga del. Arbetet har till uppgift att genom anställande af samtidiga observationer på en mängd ställen i polartrakterna söka lösa det dunkel, som ännu hvilat öfver kännedomen af de ytterst viktiga magnetiska krafter, som äro verksamma på jordytan. Lyckligtvis kommer ej heller vårt land att hålla sig undan. Men svenska Riksdagen har hittills icke för detta ändamål beviljat något anslag. Sveriges polarstation vid Moselbay kommer nemligen att bekostas af medel, som enskild person lemnat; den svenska sommarexpeditionen till Spetsbergen, till hvilken Riksdagen beviljat ett obetydligt anslag, har nemligen en rent geologisk, ej en magnetisk uppgift. För anställande af dessa observationer i polartrakterna utrusta de olika länderna dyrbara expeditioner. Men för att observationerna skola blifva fullständiga erfordras ytterligare, att man samtidigt verkställer omfattande och noggranna undersökningar vid de talrika ständiga magnetiska observatorier, som redan finnas i Europas och norra Amerikas hufvudstäder. Det är därför af vigt att dessa anstalter erhålla till sitt förfogande medel, så att de korresponderande observationerna må kunna på ett ändamålsenligt sätt verkställas. Jag har icke tagit närmare reda på huru stora anslag magnetiska observationsanstalterna i London, Paris m. fl. andra större städer åtnjuta, men jag är viss på att dessa anslag oftast äro så rikliga, att man icke behöfver tala om extra behof af ett eller annat tusental. Till och med i vårt lilla grannland Finland torde landtdagen, med anledning af den nu ifrågavarande internationella undersökningen, komma att bevilja betydliga extra anslag för det magnetiska observatoriet i Helsingfors, *utom det* att man anslagit medel för underhållande af ett par observationsanstalter i nordliga delen af landet. Likaså är förhållandet med Norge, som inrättat en station i Finnmarken och med Danmark, som har ett par observationsstationer å Grönland och helt säkert äfven i Köpenhamn. Under sådana förhållanden torde Riksdagen knappast kunna underlåta att bevilja de

2,500 kronor, som Lunds universitet begärt för det här ifrågavarande ändamålet

Utskottet hänvisar såsom skäl, för sitt afstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition till Lunds universitets kassor och anser att universitetet sjelft med sina rikliga tillgångar borde kunna bestrida kostnaderna för dessa observationer. Detta kan möjligen vara en sanning, men ehuru jag för min del ej har någon kännedom om dessa kassors ställning eller om de bestämmelser, som gälla för deras användande, får jag dock bekänna att, det skulle förefalla mig besynnerligt, då denna fråga icke direkt berör universitetet i Lund, utan gäller hela vårt land, och afser huruvida vi skola på ett värdigt sätt deltaga i detta internationella arbete eller icke, om vi för fyllande af ett sådant behof gifve anvisning på en för ändamålet alldeles främmande kassa. Jag yrkar derföre bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

*Angående
anslag till
magnetiska
observationer
i Lund.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Herr Talmannen gaf först proposition på bifall till Utskottets hemställan samt derefter, enligt Friherre Norden-skiölds yrkande, på afslag å samma hemställan och bifall i stället till Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag; och fann Herr Talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd, i anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 19:de punkten af Utlåtandet N:o 14 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts förevarande framställning.

Omröstningen försiggick och utföll med 93 Ja mot 49 Nej; varande alltså Utskottets hemställan bifallen.

Punkten 20.

Bifölls.

Herr Talmannen aflägsnade sig nu, öfverlemnande ledningen af Kammarernas förhandlingar till Herr vice Talmannen; hvarefter föredrogs

Punkten 21.

I denna punkt hade Utskottet hemställt, att, på sätt Kongl. Maj:t

*Angående
tillbyggnad
af anatomi-
ska institu-
tionens i
Upsala hus.*

*Angående
tillbyggnad
af anatomi-
ska institu-
tionens i
Upsala hus.
(Forts.)*

föreslagit, för tillbyggnad af den anatomiska institutionens i Upsala hus måtte beviljas en summa af 140,000 kronor samt deraf till utgående under år 1883 på extra stat för samma år uppföras ett belopp af 50,000 kronor.

Herr Danielson begärde ordet och yttrade: Huru benägen man än må vara att gynna bildning och vetande, tror jag dock att man skall kunna säga att för detta år föreligga alltför stora fordringar på anslag för en särskild vetenskapsgren. Såsom herrarne se af Kongl. Maj:ts proposition, så innehåller densamma uti en ännu icke behandlad punkt framställning om anslag till belopp af 315,000 kronor för ombyggnad af Karolinska institutet i Stockholm; lägges dertill det belopp af 140,000 kronor, som i den nu förevarande punkten är tillstyrkt, så utgöra dessa summor tillsammans nära en half million. Det synes vara mycket att utgifva, så att säga, på en gång och då jag tyckt mig finna af den Kongl. propositionen, att frågan om den här afsedda tillbyggnaden icke är så tillräckligt utredd som vederborde, har jag än mindre funnit mig böjd att bifalla det nu äskade anslaget.

Här är visserligen framhållet, att ett behof af ifrågavarande byggnads utvidgning gjort sig känt och att för vissa arbeten måste anskaffas en ny lokal. Ser man dock på huru det nu blifvit föreslaget att detta skall verkställas, så skall man finna att meningen är att en gammal byggnad skall förändras, derigenom att man tillbygger densamma och förenar den med två flyglar och gör den något längre, men derigenom blir byggnaden efter min uppfattning snarare sämre än bättre. Likaledes ser man af Kongl. Maj:ts proposition, att den som uppgjort ritningen, nemligen Arkitekten Kihlberg, har haft betänkligheter mot den grund, som man velat använda för ifrågavarande byggnad. I Kongl. Maj:ts proposition heter det nemligen på sidan 17 af statsrådsprotokollet angående ecklesiastikärenden: "Genom borttagande af två mellangångar, som enligt denna plan skulle med den nuvarande byggnaden förena de vid dessa båda gafnar förlagda flygelbyggnaderna, och genom att i stället direkt sammanbygga dessa flyglar med hufvudbyggnaden kunde detta ske; och med iakttagande af nödig försigtighet vid läggandet af grunden till flyglarne samt förminskadt djup af deras källare borde, enligt Arkitekten Kihlbergs förklaring, ett sådant sammanbyggande ej kunna skadligt inverka på den gamla byggnaden, ehuru den farhåga, man förut i detta hänseende uttalat, och som till en del föranledt förslaget om mellangångar, visserligen ej kunde anses ogrundad."

Således ser man här en ganska tydlig vink om att här kan uppstå samma förhållande, som visade sig med afseende på hospitalet i Upsala. Det nu ifrågavarande huset kan komma att byggas på sådan grund, som antingen betydligt fördyrar byggnaden utöfver kostnadsförslaget eller och vållar att derefter kunna uppkomma sådana skador, som rätt väsentligt ökar byggnadskostnaden.

Det har dessutom, såsom jag nyss nämnde, förefallit mig, som om, då man i år bestämde sig för ett anslag till Karolinska institutet,

denna Riksdag gjort allt hvad den bör göra i detta hänseende. För öfrigt finna vi af Utskottets betänkande, att för nästkommande år blifvit begärdt ett anslag af 190,000 kronor att användas till hospitalsbyggnaden i Upsala, och då vi nyss beviljat ett anslag af 120,000 kronor till Upsala universitetsbyggnad, så skulle, derest vi äfven beviljade ifrågavarande anslag och deraf för i år 50,000 kronor, det blifva icke mindre än 360,000 kronor, som staten blott för ett enda år offrade på nybyggnader i Upsala. Det har visserligen sagts att statens tillgångar medgifva det, men detta torde dock icke vara så alldeles gifvet, ty, såsom herrarne af betänkandet finna, är det nu endast fråga om att bevilja sagde 50,000 kronor för i år, hvaremot en kommande Riksdag skulle få draga försorg om att anskaffa de återstående 90,000 kronorna af det belopp, som begärts för ifrågavarande ändamål, och det torde vara ganska svårt att nu säga, huru ställningen nästa statsregleringsår kommer att blifva. För min del tror jag att, om, såsom jemväl blifvit föreslaget, Riksdagen beviljar 315,000 kronor till uppförande af en ny byggnad för Karolinska institutet här i Stockholm, någon befogad klagan icke kan göras öfver att det medicinska studiet i vårt land icke blifvit tillräckligt tillgodosedt. Och för öfrigt, om, såsom man velat göra troligt, uppförandet af denna byggnad komme att hafva till följd att en stor del af det medicinska studiet flyttades från Upsala hit till Stockholm, så blefve ju de studerandes antal i Upsala förminskadt och följaktligen utrymmet i dess nuvarande anatomiska byggnad tillräckligt.

Jag har endast velat i korthet uttala min åsigt i saken och jag vill tillägga att, om vi så här den ena riksdagen efter den andra plocka på budgeten, utan att iakttaga nödig försigtighet, vi slutligen skola blifva rätt missnöjda med våra nybyggnader och förlora förtroendet till de kostnadsförslag som framkomma, och det torde därför vara nödigt att hafva ett säkert och pålitligt kostnadsförslag, innan vi i detta hänseende besluta någon byggnad. Som något tillförlitligt sådant i denna fråga ej föreligger, så torde med dess afgörande lämpligen böra anstå, till dess de betänkligheter med afseende å sättet för byggnadens uppförande blifvit undanröjda, som Kongl. Maj:t i sin proposition framhållit, samt någon erfarenhet kunnat vinnas af hvad inflytande på det medicinska studiet i Upsala den föreslagna nya byggnaden för Karolinska institutet kan få, då den blifver färdig. Jag vill emellertid ingalunda klandra Utskottet för det slut, hvartill det kommit. Det har behandlat frågan med hänsyn till dess utveckling under föregående riksdagar och med minne utaf att 1878 års riksdag erkänt att behovet af den ifrågavarande byggnaden borde förr eller senare afhjelpas. Men detta hade dock, i min tanke, icke behöft ske just i år, då staten har så många andra stora utgifter. Och då jag således anser att Riksdagen genom att bevilja det begärda anslaget för Karolinska institutets förbättrande tillräckligt tillgodosett det medicinska studiet för denna gång, så får jag för min del yrka afslag å Utskottets förslag i nu föredragna punkt och hos Herr Talmannen anhålla om proposition på detta mitt yrkande.

*Angående
tillbyggnad
af anatomi-
ska institu-
tionens i
Upsala hus.
(Forts.)*

*Angående
tillbyggnad
af anatomi-
ska institu-
tionens i
Upsala hus.
(Forts.)*

Herr Axel Key: Utan tvifvel var det med den största tillfredsställelse hvarje vän af vår kultur, af det naturvetenskapliga studiet och af den medicinska undervisningen i vårt land såg att Kongl. Maj:t till innevarande Riksdag hade afgifvit proposition om beviljande af anslag till de tre viktiga institutionsbyggnader, rörande hvilka Kongl. Maj:t redan till 1878 års Riksdag gjort framställning. Att Riksdagen då icke biföll hvad Kongl. Maj:t i denna sak föreslagit, berodde, såsom vi veta, icke derpå att Riksdagen icke erkände behovet af dessa byggnader, utan hade sin orsak deri, att man ansåg de dåvarande ekonomiska förhållandena vara sådana, att med dessa byggnaders uppförande borde tillsvidare anstå. Det af Riksdagen då erkända behovet har sedan dess blifvit allt större; de olägenheter, hvarmed undervisningen kämpat, hafva mer och mer ökat på alla tre ställena, Lund, Upsala och Stockholm. Då nu regeringen, behjertande detta förhållande, för Riksdagen framlagt en ny proposition om anslag till dessa institutionsbyggnader och då Stats-Utskottet enhälligt tillstyrkt bifall till denna proposition, så var det att hoppas och är väl ännu att hoppas, det Riksdagen vid behandlingen af denna fråga skall fläta ett nytt blad i den vackra krans, som den och icke minst denna Kammare förtjenat genom det öppna sinne och den beredvillighet, den alltid visat, då det gällt att tillgodose allvarliga och oafvisliga kulturbehof.

Det har framhållits af en talare, att Upsala anatomiska institution möjligen skulle kunna vänta ännu någon tid. Men, mine herrar, dess behof af den ifrågasatta tillbyggnaden är verkligen så trängande, att med dess afhjelpande icke bör uppskjutas. Skälen derföre äro tydligt framlagda i Kongl. Maj:ts proposition, och de viktigaste af dem äro, att den nuvarande byggnaden aldrig varit afsedd för så omfattande ändamål som den, till hvilka den nu begagnas, samt att, i följd af det tilltagande antalet studerande, trängseln blifvit alldeles för stark och rent af olidlig. Mine herrar, vi klaga här öfver en svår luft i denna Kammare, ehuru vi hafva högt till taket och kraftig ventilation, och vi vistas här endast några få timmar i sänder en eller annan dag i veckan under endast en del af året. Men tänkom oss nu, att taket sänktes några fot under läktarne, att väggarne drogos in, och tänkom oss då i en sal af dessa inskränkta dimensioner 70—80 studerande placerade lika tätt som vi här, men utan tillgång till någon ventilation, och med hvarje bord betäckt af ruttande lik, och tänkom oss vidare att dessa studerande få i en sådan atmosfer tillbringa 10 à 12 timmar dagligen, och detta icke under någon kortare tid, utan under 1 à 2 hela år, och vi skola då lätt inse, att de förhållanden, under hvilka de nödgas bedrifva sina studier, äro väl värda att af regering och Riksdag behjertas. Och sådana äro förhållandena på anatomisalarne både i Stockholm och Upsala. Utom det att utrymmet visat sig alldeles otillräckligt för de ändamål, hvartill dessa lokaler ursprungligen varit afsedda, tillkommer ännu en annan omständighet som i hög grad bidragit att öka olägenheterna. Under de senaste åren har nemligen uppstått och utvecklats sig en alldeles ny gren af den anatomiska undervisningen, nemligen histologien eller den mikroskopiska anatomien. Denna undervisning kräfver mycket stort utrymme, men för densamma finnes icke i den anatomiska institutio-

nens i Upsala byggnad någon lokal beräknad, lika litet som för de samlingar, som för särskildt denna undervisnings ändamålsenliga bedrivande är behöflig. Af alla dessa skäl har man ju redan flera år tillbaka insett och erkänt nödvändigheten af att komma anatomiska institutionen i Upsala till hjälp, medelst beviljande af anslag för husets ombyggnad och tidsenliga utvidgande. Nu har här uttalats en förmodan, att, om den anatomiska institutionen i Stockholm, på sätt Kongl. Maj:t begärt och Stats-Utskottet äfven tillstyrkt, nu erhåller anslag till omfattande nybyggnader, så kommer sannolikt antalet af medicine studerande i Upsala att minskas i sådan grad, att, om jag rätt uppfattade den föregående talaren, någon utvidgning af anatomisalen derstädes icke vidare blefve behöflig. Men, mine herrar, den anatomiska undervisningens art är sådan, att det skulle vara i hög grad att beklaga, om tillströmningen af medicine studerande till Stockholm blefve så stor, att proportionen mellan antalet af studerande i Upsala och Stockholm icke vore någorlunda lika. Vid den anatomiska undervisningen måste nemligen läraren ständigt handleda sina lärjungar, han måste praktiskt leda deras studier, anställa examinationer och tillhandagå med upplysningar och råd; och detta icke blott på anatomisalen, utan äfven vid mikroskopet. Allt detta gör att denna undervisning är så ansträngande och tar så mycken tid i anspråk, att hvarje lärare icke kan medhinna att sköta mera än ett visst begränsadt antal lärjungar. Och antalet medicine studerande är verkligen så stort att, på det undervisningen må kunna normalt fortgå, det är önskligt, att antalet någorlunda jemnt fördelas mellan anstalterna i Stockholm och Upsala. Af sådan orsak är det icke att vänta, och vore icke heller att önska, att antalet af dem, som i Upsala bedriva studier i anatomi, skall minskas till den grad att den nu föreslagna om- och tillbyggnaden blefve öfverflödig. Måhända kan det vid bedömande af denna fråga föresväfva en eller annan såsom ett önskningsmål, att man så småningom måtte kunna centralisera den medicinska undervisningen; åtminstone har man i den offentliga diskussionen här och hvar sett den tanken åter dyka upp, att det kanske vore bäst att förlägga ej blott hela denna undervisning utan äfven flytta universiteten hit till Stockholm. För min del är jag innerligt öfvertygad derom, att det vore den största olycka för hela vårt kulturlif, om en sådan centralisation komme till stånd. Jag anser det nemligen nyttigt, ja, nödvändigt, att sträfvanden i denna kulturs intresse bedrivas icke på ett utan på flera ställen; derigenom uppstår en helsosam täflan, och motverkas den ensidighet, som eljest så lätt kan uppstå och för lång tid göra sig gällande. Äfven af det skäl skulle en dylik centralisation af den medicinska undervisningen vara olämplig, att, på sätt jag redan antydtt, de här nu befintliga lärarekrafterna då icke skulle räcka till, hvarföre det blefve nödvändigt att inrätta nya lärareplatser, och hvad vore väl då på det hela vunnit äfven i ekonomiskt hänseende?

En annan omständighet, som ytterligare talar för att undervisningen i denna vetenskapsgren bör vara fördelad mellan Stockholm och Upsala, är den, att det dyrbara begränsade material, som denna

*Angående
tillbyggnad
af anatomi-
ska institu-
tionens i
Upsala hus.
(Forts.)*

*Angående
tillbyggnad
af anatomi-
ska institu-
tionens i
Upsala hus.
(Forts.)*

undervisning kräfver, för närvarande är någorlunda jemnt fördeladt mellan anstalterna i Upsala och Stockholm, och det skulle vara mycket att beklaga, om på ena stället brist på detta material skulle uppstå, under det att kanske på det andra det onödigt förspildes. Jag ber äfven att få erinra om en annan omständighet, nemligen den att, för att undervisningen i ett ämne af så omfattande art som detta må kunna på det mest lifaktiga och fruktbringande sätt bedrivas, det är af synnerlig vikt, att de särskilda anstalter, der denna undervisning meddelas, äro så vidt möjligt likställda, så att icke i följd af institutionernas dåliga beskaffenhet undervisningen på det ena stället sjunker och lärjungarne tvingas att öfvergifva kanske öfverlägsna lärare för att vid en annan anstalt, der de hygieniska och öfriga anordningar äro bättre, söka sin undervisning af sämre lärare. Huru man än betraktar saken, tror jag det derföre vara i den medicinska undervisningens sanna intresse önskvärdt, lika som det är af stort behof påkalladt, att Riksdagen nu beviljar det af Kongl. Maj:t äskade anslaget för tillbyggnad af den anatomiska institutionens i Upsala hus. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet, Herr Statsrådet Hammarskiöld: Till hvad den siste talaren anført och hvori jag vill i allt instämma ber jag att få lägga ytterligare några ord. Hvad man har att anmärka mot anatomibygnaden i Upsala är icke det, att byggnaden skulle vara förfallen. Då skulle man hafva föreslagit, att den skulle nedrivas och en annan byggnad i stället uppföras. Det fei man har att anmärka mot denna byggnad är att den är för liten för sitt ändamål; och när en byggnad är för liten för det ändamål, hvartill den skall användas, då är det vanligen det klokaste man kan göra, att man bygger till och utvidgar densamma, och det är just hvad Kongl. Maj:t här föreslagit.

Byggnaden är för liten för sitt ändamål. Ändamålet med byggnaden är, att de, som egna sig åt medicinska studiet genom studier på lik, skola rätt lära känna människokroppens byggnad och sammanställning. Dervid behöfves först och främst en dissektionssal, der de studerande skära sönder och undersöka delar af lik för att taga kännedom om kroppens ådror, muskler, nervsystem m. m. Det rum, som för detta ändamål finnes i Upsala anatomiska byggnad, är afsedt för ett antal af 30 lärjungar. För närvarande är det emellertid ganska vanligt att ända till 70 studerande måste på en gång der uppehålla sig. Följden häraf blir först och främst, att utrymmet blir allt för trångt, och för det andra, att en god del af lärjungarne måste placeras så, att de icke erhålla tillräcklig dager för de ganska svåra operationer, de hafva att utföra, i följd hvaraf de måste åtminstone under den mörkare årstiden använda gas äfven under förmiddagen. Vidare är att märka, att, då rummet är afsedt endast för 30 personer, men måste begagnas af 70, så uppkommer — något hvarom särskildt erfarenheten i denna sal ofta erinrar Kammarrens ledamöter — en stark hetta, hvilken i detta fall betydligt ökas genom den mängd gaslägor, som man måste hafva tända. Nu torde Kammar-

rens herrar ledamöter tilläfvventyrs invända: "när vi stå ut med den dåliga atmosfer som är rådande här i vår samlingsal, så böra de studerande också kunna uthärda i anatomisalen i Upsala". Men jag skall då be att få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att här icke är fråga endast om hvad som är behagligt eller obehagligt för de studerande, utan frågan gäller äfven, huru det kan gå med det material, som de hafva att behandla. Kammarens ledamöter veta, att, om ett lik blir utsatt för stor värme, så förvandlas det och öfvergår snart till förruttelse. Materialet för de anatomiska öfningarne blir således genom hettan odugligt, och den luft, i hvilken de studerande hafva att vistas under dessa sina studier, alldeles förskämd och förderfvad. För att i någon mån afhjelpa dessa olägenheter, företagas om nätterna större ventilationer, hvilka göra att rummet på morgnarne är så kallt, att temperaturen ofta är vid fryspunkten. Man har således att här uthärda öfvergången från en ganska betydlig köld till en stark hetta, och en hetta, som icke är naturlig, utan framkallad af öfverbefolkning jemte förbrukning af en myckenhet gas.

I en anatomisk byggnad måste vidare finnas en föreläsningssal. Denna bör vara tillräckligt stor och så beskaffad, att lärjungarne kunna få platser, från hvilka de kunna se föreläsaren, ty undervisningen består ofta i förevisande af preparat m. m. Föreläsningssalen i Upsala anatomiska byggnad är emellertid så beskaffad, att icke mera än 12 lärjungar beqvämt kunna se hvad som förevisas. Följden häraf är den, att de öfriga lärjungarne gerna aflägsna sig från rummet, emedan de icke kunna draga nytta af föreläsningen. Härtill kommer att föreläsningssalen på grund af det inskränkta utrymmet i byggnaden tillika användes till kapprum och dessutom till lokal, der en del af dissekanterne sysselsätta sig med dissektion af mindre likpartier eller med repetitioner. Detta gör att, när lärjungarne komma in i föreläsningssalen, så mötas de af en allt annat än frisk luft. Jag skall bespara herrarne skildringen af de svårigheter, som bristen på tillräckliga lokaler för lärarnes studier och förberedelser medför. — Den föregående talaren har redan omnämnt att det i Upsala anatomiska byggnad icke finnes någon lokal för de så kallade histologiska öfningarne, hvilka icke voro i bruk vid den tid, då ifrågavarande byggnad uppfördes, men hvilka sedermera befunnits nödvändiga och nu äro obligatoriska. För att fylla denna brist har man förhyrt särskild lokal, men detta har varit förenadt med synnerliga olägenheter, då man dag för dag måste flytta instrument och materiel fram och tillbaka från den ena byggnaden till den andra. Detta hade dock kunnat gå för sig; men de hyresgäster, som bodde i samma hus der de histologiska öfningarne bedrefvos, gäfvo värden icke någon fred eller ro, förrän han uppsade universitetet till afflyttning; ty menniskor vilja icke bo i hus, der dylika öfningar bedrifvas. Man måste alltså flytta tillbaka till den anatomiska föreläsningssalen. Huru skall detta kunna ske? Jo, man måste flytta de samlingar, som äro behöfliga för undervisningen, upp på husets vind, der de blifva mer eller mindre otillgängliga eller ock sättas uti för dem hyrd särskild lokal. Men äfven om detta skulle lyckas, hvilket är ganska tvifvelaktigt, kan det

*Angående
tillbyggnad
af anatomi-
ska institu-
tionens i
Upsala hus.
(Forts.)*

*Angående
tillbyggnad
af anatomi-
ska institu-
tionens i
Upsala hus.
(Forts.)*

väl dock icke sägas vara någon synnerligen lämplig anordning att hafva samlingarne på ett och undervisningen på ett annat ställe. Frågar nu någon, hvad skada det gör, att den anatomiska byggnaden i Upsala är för liten, så ligger svaret i det af mig sagda. Det gör att undervisningen icke kan blifva så praktisk och så fruktbärande, som den borde. Och vidare: det är säkert att lärjungarnes helsa tager skada af att de nödgas vistas i trånga rum, mättade af likluft. Man har meddelat mig att på senare tid en lärjunge dött af lungsjukdom. Af dessa lärjungar hafva två varit amunenser eller professors biträden vid undervisningen. Äfven de öfriga hafva tillhört dem, som med större flit sysselsatt sig med dissektioner. Det står icke i någon mensklig makt att med visshet säga, att dessa unge mäns sjukdom varit en följd af lokalens beskaffenhet, men då sjukdomen egentligen drabbat de flitigare lärjungarne, så förefinnes en ganska hög grad af sannolikhet, att de i dessa lokaler ådragit sig den sjukdom, som kanske kommer att föra dem i en förtidig graf.

Nu hemställer jag till Kammaren om, under sådana förhållanden, de akademiska myndigheterna, om regeringen kunnat stå till svars med att ingenting göra i frågan, särskildt som statsverket nu har tillgångar att afhjelpa olägenheterna? Och illa skulle jag känna Riksdagens Andra Kammare, som icke brukar vara oemottaglig för skäl, när skäl bjudas, om densamma nu skulle, sedan förhållandena blifvit tydligt framlagda, underlåta att bifalla regeringens begäran om anslag till ett så behjertansvärdt behof.

Öfverläggningen var slutad. Efter upptagande af de yrkanden, som derunder blifvit gjorda, gaf Herr vice Talmannen, i öfverensstämmelse dermed propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag å densamma. Den förra af dessa propositioner fann Herr vice Talmannen vara med öfvervägande ja besvarad; men som votering likväl begärdes, skedde uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 21:sta punkten af Utlåtandet N:o 14 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är Stats-Utskottets förevarande hemställan af Kam-maren afslagen.

Voteringen, i vanlig ordning verkställd, visade 100 Ja mot 38 Nej, i följd hvaraf Kam-maren bifallit Utskottets hemställan.

Punkterna 22 och 23.

Biföllos.

Efter föredragning dernäst af *punkten 24*, hvaruti Utskottet tillstyrkt att, i öfverensstämmelse med derom af Kongl. Maj:t gjord framställning, till uppförande af ny byggnad för Karolinska institutets anatomiska, histologiska, fysiologiska och hygieniska institutioner samt farmakologiska samlingar måtte beviljas ett anslag af 315,000 kronor och deraf till utgående under år 1883 på extra stat för samma år anvisas 100,000 kronor, anförde

*Angående
ny byggnad
för Karolin-
ska institutet.*

Herr Fredenberg: Jag har icke begärt ordet för att yrka afslag på det af Stats-Utskottet enhälligt tillstyrkta anslaget till Karolinska institutet, ty det medicinska studiets trängande behof härstädes af en rymligare och tidsenligare byggnad för sina olika ändamål har blifvit så fullständigt utredt och bevisadt både under denna och nästföregående riksdag, att det icke kan falla mig in att bestrida statens skyldighet att tillgodose ett så viktigt behof. Men då jag tillika vet, att denna byggnad kommer att inrymma en lokal för experiment på lefvande djur för vetenskapliga ändamål, — den nya, mera vetenskapliga benämning, i hvilken vivisektionen nu söker att draperas sig — så måste jag, enär den icke vill veta af någon kontroll eller begränsning, begagna detta tillfälle för att inlägga min och säkerligen alla djurvänners lifliga protest mot densamma. En ärad talare på stockholmsbänken, till hvilkens ord man alltid med uppmärksamhet lyssnar, yttrade förlidet år, då vivisektionsfrågan förevar i denna Kammare, "att vetenskapen icke är det förmämsta här i världen", och deri instämmer jag fullkomligt, ty högre än vetenskapen måste man ställa *rättsvisa* och *barmhertighet*, och dödar man dessa menskohjertats ädlaste och bästa känslor, då inträder mörker och elände i folkens lif. Djurskyddets vänner bestrida ingalunda, att vivisektionen möjligen är behöflig för läkarevetenskapens utveckling och framåtskridande; men såsom *oeftergiftigt villkor* måste de fordra, att när smärtsamma experiment på lefvande djur företagas, icke kurare användes, som blott åstadkommer stelkramp, och gör smärtan ännu grymmare, att djuren fullständigt bedövas, samt att de äfven dödas vid experimentets slut, ifall plågorna vid återuppvaknandet göra det till en nödvändighet.

En af Tysklands ifrigaste och mest erfarne vivisektorer, Professor Schiff, antyder till och med "att det numera knappt vore behöfligt att anställa försök på lefvande djur, emedan det gjorde till fyllest att ögonblickligen döda djuret och inlägga de döda organen i glaslådor samt der medelst värme och elektricitet bringa dem i sådan verksamhet, att man kan studera lifsföreteelserna på dem".

Under förhoppning att vetenskapen skall kunna utfinna utvägar till att så begränsa vivisektionerna, att de ej öfverskrida humanitetens ramar, anhåller jag, Herr vice Talman, om bifall till det begärda byggnadsanslaget för Karolinska institutet.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Punkterna 25—28.

Biföllos.

Punkten 29.

*Angående
tillfällig
löneförbättring
åt
provinsial-
läkare.*

Utskottet hade hemställt, att Riksdagen, med bifall till derom af Kongl. Maj:t framställt förslag, måtte på extra stat för år 1883 anvisa 20,000 kronor, att användas för beredande af tillfällig löneförbättring såsom tienstgöringspenningar för provinsialläkare.

Beträffande denna punkt, vid hvilken Herr *Sven Nilsson* inom Utskottet reserverat sig, uppstod öfverläggning, hvarunder anfördes af

Herr *Hedin*: Jag skall anhålla, Herr Talman, att få göra några små erinringar vid den nu föredragna punkten.

I motsats mot Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet, som i sitt anförande till statsrådsprotokollet opartiskt och ganska utförligt redogjort för det utlåtande, i hvilket Medicinalstyrelsen på i sanning talande och bevekande skäl tillstyrkt lönerreglering för provinsialläkarne, har Stats-Utskottet endast ytterst knapphändigt nämnt denna tillstyrkan från provinsialläkarnes närmaste målsman för att i stället egna det utrymme, som Stats-Utskottet velat åt detta ärende anslå, till ett fullständigt eftertryck, dock i oratio obliqua, af Herr Departementschefens skäl för en blott provisorisk åtgärd, skäl, hvilka Stats-Utskottet accepterat såsom sina och till hvilka det ej lagt mer än ett enda nytt, hemtadt ur dess egen rika fatatur. Detta Stats-Utskottets i dubbel mening egna skäl lyder så, att, enligt hvad Utskottet säger sig hafva inhemtad, en af provinsialläkarne sjelfve uppgjord tablå öfver deras särskilda inkomster skall utvisa, att det nu begärda anslaget af 20,000 kronor till tienstgöringspenningar är tillräckligt för en tillfyllestgörande provisorisk löneförbättring åt provinsialläkarne.

Här förekommer för det första anledning till en mera formel anmärkning, nemligen den att Stats-Utskottet näppeligen rätt väl uppfyllt sitt äliggande att utreda statsregleringsfrågor, enär Utskottet, i stället för att lemna en utredning, blott åberopat en obestyrt, anonym uppgift att så och så förhåller det sig. Visserligen har Bevillnings-Utskottet föregått med exempel i sådan rigtning; men detta exempel hörde icke till de goda, och hvad som för en gång kan ursäktas Bevillnings-Utskottet på grund af den kinkiga belägenhet, hvori detsamma befann sig vid afgifvandet af utlåtande rörande franska handelstraktaten, det borde för Stats-Utskottet, med dess rika tillgång på arbetskrafter, hafva gällt såsom något att observera, men icke att imitera.

För det andra, och det är viktigare, måste jag påpeka, att hvad Stats-Utskottet säger sig hafva inhemtad helt och hållet är gripet ur

luften — hvarken mer eller mindre. Provinsialläkarne hafva hemligen i den antydda tablån ådagalagt, att i 52 af 101 i detta hänseende statistiskt undersökta provinsialläkaredistrikt deras medelinkomst per år af så kallad enskild praktik, d. v. s. ackord och löspraktik tillhoppa, uppgått till icke fullt 1,600 kronor. Får jag nu af förhållandet inom 52 af 101 distrikt sluta till förhållandet i hälften af de återstående tretiosex distrikten, så blifver resultatet följaktligen, att inom halfva antalet provinsialläkaredistrikt, provinsialläkarnes inkomst af enskild yrkesverksamhet icke uppgår till fullt 1,600 kronor. Läger jag nu detta belopp 1,600 kronor till provinsialläkarelönen, 2,000 kronor eller till denna lön jemte det efter tio år vunna ålderstillägget å 500 kronor, så kommer jag till en slutsumma af 3,600, resp. 4,100 kronor. Nåväl! Det högre af dessa belopp är 100 kronor större, det lägre åter 400 kronor mindre än en kanslisekreterares lön, 4,000 kronor — en jämförelse som torde finna sin rätta belysning, om man ihågkommer läkarens dyrbara och långvariga studier samt hans korta förvärfstid. Till förliedet års Stats-Utskott hade jag den äran att inlemna en tablå, ett utdrag ur år 1879 års taxeringsländer, utvisande provinsialläkarnes inom 126 distrikt inkomst af lön och enskild yrkesverksamhet, sådan den blifvit till bevillning efter andra artikeln taxerad. En granskning af denna tablå lemna samma resultat som nyss anförda siffror. Inom 29 distrikt utgjorde inkomsten under eller högst 3,000 kronor, inom 39 uppgick den till högst 4,000 kronor och inom 16 till högst 4,500 kronor. Sammanlägger jag nu de två förstnämnda grupperna — de 29 distrikten med en maximiinkomst af 3,000 och de 39 distrikten med en maximiinkomst af 4,000 kronor — så kommer jag åter till siffran 68, det är hälften af hela antalet distrikt, der årsinkomsten af lön och enskild yrkesverksamhet uppgår till högst 4,000 kronor — en kanslisekreterares aflöning. Läger jag åter till dessa tvänne grupper den tredje i ordningen eller de 16 distrikt, der ofta berörde inkomst uppgick till högst 4,500 kronor — ett belopp lika med den lön, som bestås en advokatfiskal i hofrätterna, men med 1,900 kronor understigande aflöningen åt en byråchef i kansli-departementen — så torde jag hafva kommit till den gräns, der enligt Stats-Utskottets förslag löneförbättring åt provinsialläkarne från det ifrågavarande tjenstgöringspenningeanslaget af 20,000 kronor skulle upphöra. Om vi nu fördela dessa 20,000 kronor — jag säger icke på hela det nyssnämnda antalet af 82 provinsialläkaredistrikt, men på större delen deraf — så frågas, om Stats-Utskottet verkligen anser att härigenom åstadkommes en tillfyllestgörande provisorisk löneförbättring åt tjenstemän, hvilkas akademiska studier efter aflagd studentexamen kräfva en tid af 10 till 11 år, hvilkas medelålder vid tjenstetillträdet är $35\frac{1}{2}$ år, hvilkas medeltjenstetid är $18\frac{1}{2}$ år och hvilkas ålder vid dödstillfället i medeltal är 57,7 år? Nog synes mig detta vara ett hårdt tal; och jag torde icke sakna fog för det påståendet, att Stats-Utskottet åtminstone icke har förstärkt kraften af de skäl, som Herr Departementschefen anført för uppskof med en definitiv reglering af provinsialläkarnes löner.

Jag anhåller nu att få öfvergå till granskning af de senare.

*Angående
tillfällig
löneförbättring
åt
provinsialläkare.
(Forts.)*

*Angående
tillfällig löne-
förbättring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)*

Departementschefen utgår från det antagandet att provinsialläkarnes ställning såsom statens tjänstemän är i det hänseendet väsentligen olik alla andra tjänstemäns, att de senare icke på långt när i samma grad som de förre kunna — jag tror att orden lyda så — få dela sin tid och sina krafter emellan egentliga embetsäligganden och en verksamhet i enskildes tjänst, som af de enskilde godtgöres. Denna utgångspunkt är i grund och botten felaktig. För att nu icke tala om länsmännen, hvilkas löneförmåner vid första tjenstetillträdet utgöra 1,600 kronor och efter 10 års tjenst höjas till 1,900 kronor, och hvilkas kompetens hvarken förutsätter studier vid elementarläroverk eller ännu mindre vid universitet, så ber jag att få erinra om kronofogdarne. Deras löneförmåner vid tjenstetillträdet äro 4,300 kronor, eller mer än dubbelt så mycket som provinsialläkarens utgångslön, och höjas efter 10 års tjenstgöring till 4,800 kronor. Derest nu en kronofogde har aflagt embetsexamen, så förmodar jag att han derå icke använt mer än högst hälften af den tid som provinsialläkarens akademiska kurs kräfver. Nu frågas: få icke länsmännen och kronofogdarne dela sin tid och sina krafter mellan egentliga embetsäligganden och en verksamhet i de enskildas tjenst, som af de enskilde godtgöres? Eller är det tilläffventyrs icke sant, att ifrågavarande tjänstemän pläga drifva en ganska inbringande, mer eller mindre juridisk, affärspraktik? Männe icke vidare Herr Departementschefen bör medgifva, att en jemförelse mellan provinsialläkarne och regementsläkarne är på sin plats? De senare åtnjuta enligt 1875 års löneroglering 2,800 kronors lön, eller mera än hvad provinsialläkarne få efter tio års tjenst, och hafva dessutom dagaflöning för sextio dagar, hvilket utgör 240 kronor. Regementsläkaren kan för öfrigt, i motsats mot provinsialläkaren, med sin statstjenst förena andra befattningar, till exempel stadsläkare-, distriktsläkare-, lasarettsläkaretjenst o. s. v., och hans enskilda praktik är, också i motsats mot provinsialläkarens, en verkligt enskild praktik och icke något tvunget tjensteäliggande.

Om nu således redan den allmänna sats, från hvilken ecklesiastikministern utgått, icke är hållbar, så gäller detta ej mindre om det sätt, hvarpå den närmare utvecklats. Redan första steget till dess tillämpning på de faktiska förhållandena är ett afsteg från det logiska resonnementets väg. Ecklesiastikministern talar om provinsialläkarens enskilda verksamhet i sitt yrke och om den godtgörelse han därför af enskilde åtnjuter; men han förgäter dervid att denna provinsialläkarens så kallade enskilda praktik, den är det honom af staten genom lag, nemligen instruktionen, såsom tjenstepligt och vid tjenstemannaansvar ålagdt att utöfva, närhelst så påfordras, utan hänsyn till blifvande ersättning därför. Det är oförklarligt att för Departementschefen kunnat ens för ett ögonblick med hvarandra förvxla denna så kallade enskilda praktik och den i sanning enskilda verksamhet, der jag sjelf väljer mitt arbetsfält, sjelf råder öfver min tid och sjelf bestämmer mina vilkor med en kontrahent, till hvilken jag är fri att säga ja eller nej. Dock, det är kanske icke fullt riktigt att säga det Departementschefen förgäter det faktiska förhållande, jag påpekat. Han gör i sjelfva verket mer än så, han rent af förnekar detsamma, då

han nemligen skiljer mellan, å ena sidan, "de fordringar, som staten för egna ändamål ställer på provinsialläkaren" och, å andra sidan, dennes så kallade enskilda praktik. Denna motsättning skulle ju innebära att den så kallade enskilda praktiken vore provinsialläkarens fria, otvungna sak; men instruktionen, den utvisar, i strid med departementschefens framställning, att provinsialläkarens enskilda praktik verkligen hör just till de fordringar, som staten för egna ändamål på honom ställer.

*Angående tillfällig löneförbättring åt provinsialläkare.
(Forts.)*

Olikheten mellan provinsialläkarnes ställning såsom statstjenstemän och öfriga tjänstemäns är således en helt annan än den Herr Departementschefen antagit, ja, rent af motsatt mot densamma; ity att de fleste tjänstemän ega att fritt disponera öfver den från tjänstgörömd lediga tiden, under det provinsialläkarne åter skola dygnet igenom och året om på statens befallning använda "tid och krafter" i de enskildes tjänst, som påkalla deras biträde. Så förhåller sig med *den* olikheten. En annan väsentlig olikhet har Herr Departementschefen förbigått, nemligen läkarens, å jmförelse med alla andra tjänstemäns, längre och dyrare studietid och kortare lefnads- och förvärfstid. Vill man således rätt förstå de af Herr Departementschefen dels missuppfattade, dels förbigångna olikheterna, så tvingas man till en slutsats, som är motsatt den, hvilken Herr Departementschefen ur origtiga promisser dragit.

Detta var nu det första skälet för Herr Departementschefens uppskofspolitik. I andra rummet anför Herr Departementschefen, att lönefrågan väsentligen beror af frågan om ny instruktion för provinsialläkarne. Då nu vederbörande myndighet i väl 20 års tid varit sysselsatt med utarbetande af förslag till ny provinsialläkareinstruktion, och då det förslag, som omsider till Kongl. Maj:t inkommit, förvisso aldrig kommer att, upphöjdt till lag, offentliggöras i Svensk författningsamling, då följaktligen detta förslags hela betydelse synes mig vara inskränkt till det gagn, Herr Departementschefens motivering nu deraf hemtat och till den tjänst det för samma ändamål tilläfventyrs kan komma att framdeles göra i blifvande Kongl. propositioner, så må det i sanning sägas, att Herr Departementschefen, genom att aulita instruktionsförslaget såsom uppskofsmotiv, öppnat utsigter till så aflägsna horisonter, att de torde undandraga sig äfven en mera fjerrskådande blick än min.

Till och med frågan om provinsialläkarnes pensionsålder anser Herr Departementschefen stå i oupplösligt samband med den tillsvidare uppskjutna pröfningen af instruktionsförslaget, jag vore frestad att säga: den medikolegala besigtningen af det ofullgångna instruktionsföret. Männe dock icke detta är en nog långt drifven applikation af den sammankopplingsidé, som på senare tid vunnit ett i min tanke alltför stort insteg i vårt offentliga lif och som hittills, mig veterligen, varit fruktbarande blott på förvirring och negativa resultat? Redan för 20 år sedan uttalade sig dåvarande Sundhetskollegium för de pensionsålders-bestämmelser, 55 lefnads- och 25 tjänsteår, hvarom jag vid sistlidne riksdag tog mig friheten att väcka förslag. Provinsialläkarne äro nu, såsom bekant, berättigade till pension från all-

Angående
tillfällig
löneförbättring
åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)

männa indragningstaten vid 60 lefnads- och 30 tjensteår. När nu de under 20 års tid, från år 1840 till år 1860, aflidne 77 provinsialläkarnes medeltjenstetid var $18\frac{1}{2}$ år, och då vidare de under 40 år, från 1840 till 1880, aflidne 126 provinsialläkarnes ålder vid dödstillfället i medeltal var 57,7 år, så är man väl berättigad att säga, det nämnda pensionsbestämmelser äro uppgjorda under något ensidig hänsyn till statskassans intresse. För närvarande äro 17 provinsialläkare pensionerade på allmänna indragningsstaten, af dem dock 2 icke under tillämpning af nyssnämnda allmänna regler, utan i följd af särskilda riksdagsbeslut.

För öfrigt har denna pensionsfråga ännu en sida, hvarpå jag vördsammast anhåller att få fästa Herr Departementschefens benägna uppmärksamhet. Staten har ålagt provinsialläkarne att inträda i civilstatens pensionsinrättning. De få der betala 75 kronors befodringsavgift vid första tjenstetillträdet samt ytterligare 105 kronor i årlig pensionsavgift. Hvad bjuder man då provinsialläkaren i utbyte här- emot? En pension af 1,500 kronor vid 55 lefnads- och 30 tjenstår. Då nu de medicinska studierna i allmänhet avslutas först efter fyllda 31 år, kan den pensionrätt, som vinnes först efter 30 års tjenst, ju icke uppnås förr än efter fyllda 61 år. För närvarande finnes också blott *en*, en enda f. d. provinsialläkare, som uppbär pension från civilstatens pensionsinrättning. Men under, låt oss säga, 30 tjensteår har provinsialläkaren betalat till denna pensionsinrättning i befodringsavgift och årlig pensionsavgift ett sammanräknadt belopp af 3,225 kronor. Hvad får han då för dessa dryga afdrag på en ringa lön? Om han efterlemnar enka och omyndiga barn, så beviljas dem ett pensionsunderstöd ur den s. k. enskilda fonden. För närvarande utgå 63 sådana pensionsunderstöd till provinsialläkares efterlevande. Sammanlagda beloppet af dessa understöd utgör för närvarande enligt pensionsinrättningens böcker, som jag haft tillfälle att se, 23,433 kronor 31 öre. Kanske torde detta belopp förefalla ganska betydande. Men saken ter sig något annorlunda, när man ser närmare på den. Detalsiffrorna lyda på följande sätt: 4 pensioner utgå med 750 kronor årligen, 20 med 500 kronor, 1 med 400 kronor, 2 med 375 kronor, en med 366 kronor 67 öre, 13 med 333 kronor 33 öre, 2 med 300 kronor, 3 med 266 kronor 67 öre, 3 med 250 kronor, 8 med 200 kronor, 2 med 166 kronor 67 öre och 4 med blott 125 kronor. För fullständighetens skull bör jag tillägga, att under vissa i reglementet närmare angifna förutsättningar, för hvilka det torde vara onödigt att här redogöra, derjeme ur den allmänna fonden kan åt provinsialläkares efterlevande beviljas ett pensionsunderstöd af 72 kronor.

Om det nu emellertid så är, att efter de många löneregleringar, som egt rum inom nästan alla grenar af den offentliga förvaltningen, provinsialläkarnes lönefråga skall undanskjutas, då vill jag tillåta mig att underställa Herr Departementschefens upplysta pröfning en tanke, som efter hand vuxit upp hos mig och som jag vågar tillföra mig att han skall täckas icke förkasta obesedd, nemligen öfverlemnandet af hela denna fråga — jag menar icke endast lönefrågan, utan äfven

instruktionsfrågan med mera — till förberedande bearbetning hos en komité. Jag ber Kammaren icke taga anstöt deraf, att jag håller före, att en sådan sak som utarbetandet af ett instruktionsförslag skulle behöfva behandlas på detta sätt. Provinsialläkareinstruktionen är till sin beskaffenhet och uppgift så grundligt och väsentligt skild från t. ex. instruktionen för ett kollegium eller en kansliexpedition o. s. v.; den berör så många andra saker än embetsmannens verksamhet på embetsrummet, att utarbetandet af den organisation, åt hvilken hon skall gifva form, verkligen tarfvar en mångsidigare sakkännedom och erfarenhet om de mångahanda olika förhållanden i Sveriges bygder, än som rimligtvis kan förutsättas hos den Kongl. Medicinalstyrelsen i Stockholm. För öfrigt erinrar detta Stats-Utskottets betänkande, i den 9:de punkten, om *en*, och det vid 1879 års riksdag väckta och i hufvudsak af båda Kamrarna då bifallna taxeförslaget om *en annan* härmed sammanhängande fråga. Och för att till sist nämna det, som jag tilläfventyrs bort nämna främst, bör det väl blifva en af de väsentligaste uppgifterna för en ny provinsialläkareinstruktion att på ett tidsenligt sätt bestämma provinsialläkarens ställning till den allmänna helsovården — märken väl, jag säger icke sjukvården, utan helsovården — att utrusta honom med nödigt initiativ såsom denna angelägenhets rätte och närmaste målsman, att utstaka hans skyldigheter och befogenhet i denna hans egenskap. Vi ega nu redan på åttonde året en helsovårdsstadga, visserligen i många stycken bristfällig, men dock betecknande ett stort framsteg i uppfattningen af den allmänna helsovården såsom en stor samhällsangelägenhet, stående fullkomligt i jembredd med sjukvården. Kort efter att denna lag blifvit utfärdad, yttrade dåvarande chefen för Statistiska centralbyrån, såsom bekant sjelf läkare, i sammandraget af femårsberättelserna för åren 1871 till och med 1875, att man kunde lätt inse, hvilket betydande verksamhetsfält, den nydanade, kommunala helsovårdsförvaltningen fått åt sig upplåtet, då man betänkte att under hvart och ett af nämnda 5 år fyra eller fem vanligen förekommande farsoter borttryckt i medeltal icke mindre än sjutusen och några hundra personer, och om man vidare ihågkomme hvilken mäktigt hämmande inflytelse mot denna och andra farsoters spridande en god helsovårdsförordning utöfvat i andra länder. Frågar man sig nu, huru under de följande åren helsovårdsförvaltningen arbetat, så lemnas svaret af Medicinalstyrelsens årsberättelser. I den sista af dessa berättelser, den för 1879, finnas uppgifter om helsovårdsnämndernas verksamhet i städerna och om dödsorsakerna i städerna; men hvad landsbygden beträffar, der helsovården är lagd i kommunalnämndens händer, har berättelsen absolut intet att förnäla, af hvilken med flere andra omständigheter jag för min del drager den slutsatsen, att den nya helsovårdslagen af år 1874 har intill denna stund förblifvit en helt och hållet eller åtminstone i det närmaste död bokstaf för vår landsbygd. Jag är ock öfvertygad om, att den kommer att så förblifva, intill dess provinsialläkarne blifva satte i stånd att antaga sig denna sak. För närvarande ega de ej makt att något åstadkomma mot okunnigheten eller likgiltigheten och tredskan. Det är en blott

*Angående
tillfällig
löneförbättring
åt
provinsialläkare.*
(Forts.)

*Angående
tillfällig
löneförbät-
ring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)*

alltför allmän föreställning att läkaren och läkarens yrke äro till blott för att hjälpa dem, som redan dignat ned på sjukbädden eller redan befinna sig in articula mortis, d. v. s. för individuel sjukvård, helst anlitad så sent som möjligt, hvaremot ännu blott få rätt fattat, hvad helsovården, i stort sedt, betyder, icke blott för individen, utan för hela generationer, för släktet i dess helhet, för samhällets trefnad, växtlighet och styrka. Man säge ej, att en förbättring i detta hänseende är att vänta blott af den s. k. "stigande upplysningen". Nej! Här, som i andra fall, bekämpas okunnigheten och utrotas fördomarne ej genom predikande allena, utan behöfves dertill den varsamma lagstiftningens och den kraftiga lagtillämpningens mellankomst. Detta har staten också redan erkänt, när 1874 års helsovårdsstadga antogs. Staten väntade icke, till dess att alla människor eller ens de flesta blifvit öfvertygade om behofvet, utan föregrep opinionens utveckling, för att påskynda den; men sedan dess har staten lemnat helsovårds-lagen åt sitt öde att på landsbygden förblifva blott ett tomt ord.

Den komité, jag förordar, skulle sålunda icke blifva blott en löne-regleringskomité — mången tycker väl att vi hafva haft nog af sådana — utan den skulle blifva i eminent mening en organisationskomité. Och för den sak, som jag förfäktar, väntar jag mig af en sådan åtgärd all framgång; jag fruktar icke folkets röst i denna sak, om den der skulle få göra sig gällande bredvid embetsmannarutinen.

Jag har velat begagna detta tillfälle, som måhända icke torde för mig återkomma, för att ännu en gång söka lägga Kammaren på hjertat en sak, som ligger mig själf så varmt om hjertat. Jag ser i bevarandet och utvecklingen af vår svenska provinsialläkareinstitution en fråga om främjandet af ett betydelsefullt kulturelement i vår samhälls-organism. Den praktiska läkaren förenar i sin verksamhet, mer än de flesta, vetenskapens ideela sträfvande med det dagliga lifvets intressen. Mera än de flestes förmedlar hans verksamhet de moraliska buden med den materiella nyttans lefnadsregler. Ty mer än de flesta har han anledning att dagligen och stundligen iakttaga och hos andra inskräpa, huruledes kroppens och själens helsa äro af hvarandra beroende.

Jag skall, Herr Talman, för närvarande icke göra något yrkande; men jag skall rösta för afslag, derest en sådan proposition kommer att framställas.

Herr Talmannen, som återkommit, under det Herr Hedin yttrade sig, lemnade nu ordet till

Herr Emil Key, som anförde: Den ärade talaren på stockholmsbänken, som nyss hade ordet, har gjort sig till en talangfull målsman för provinsialläkarnes sak. Jag hemställer dock huruvida han icke varit något för mycket vän af starka adjektiv. Då han nemligen i början af sitt anförande omnämnde Stats-Utskottet, skedde detta i ordalag, som jag tror mig berättigad beteckna såsom innehållande nog starka adjektiv. Han sade att Stats-Utskottet gjort sig skyldig till en afskrift af Herr Statsrådets och Chefens för Ecklesiastikdepartementet motiv, och att det för sin egen del blott tillagt ett enda skäl; men detta,

såsom han sade, i dubbel bemärkelse egna skäl skulle vara alldeles gripet ur luften. Yttrandet afser den punkt i motiveringen, sidan 25, der Stats-Utskottet tillkännagifvit, att de 20,000 kronor, Kongl. Maj:t begärt, skulle hafva sin grund i en af provinsialläkarne sjelfva upprättad tablå öfver deras särskilda inkomster. Denna tablå har dock på begäran blifvit Stats-Utskottet af Ecklesiastikdepartementet meddelad och är således icke gripen ur luften. Jag skall bedja att något senare få återkomma till densamma. Derförinnan kan jag dock icke underlåta att uttrycka den tanken, att om förslaget till löneroglering för provinsialläkarne hade börjat och stått i spetsen för den rad af lönerogleringar, vi företagit, så skulle antagligen ganska få af dessa i närvarande stund hafva blifvit genomförda. Jag ber att här offentligent få frambara åtminstone min, och jag vågar tro mångas, tacksamhet till Chefen för Ecklesiastikdepartementet därför, att han icke gifvit vika för fordringar, om än så högljudda och pockande. Jag ber att få hålla honom räkning för det mod han ådagalagt att tillbakavisa obehöriga anspråk; och att dessa varit öfverdrifna i detta fall, tror jag mig kunna bevisa, utan att göra äfven mig skyldig till några alltför starka adjektiv.

Vid 1880 års provinsialläkaremöte åstadkoms en utredning, hvaraf visade sig att 21 procent af provinsialläkarne efterlemna en medelförmögenhet af 47,300 kronor. Redan detta torde väl visa att icke denna tienstemannaklass är så beklagansvärd, som man här velat framhålla. Samma möte kom äfven till det resultat att dessa läkare borde få beräkna inkomst på ett kapital af 166,736 kronor. För att kunna komma upp till denna summa beräknades kapital "för arbetskraftens uppehållande under arbetstiden", "försäkring för tidig orkeslöshet", "bosättningskostnader" "flyttningskostnader" o. s. v. Genom att uppstapla dessa olika poster på hvarandra, Pelion på Ossa, fingo provinsialläkarne det ofvannämnda kapitalet af 166,736 kronor. Vidare uträknade de, att deras årliga inkomster borde stå i förhållande till detta kapital. På detta sätt fingo de ett "minimimedeltal" af 8,376 kronor i årsinkomst, hvilket de ansågo sig berättigade att erhålla. En expeditionschef i Stockholm, påpekade jag redan förlidet år, får deremot nöja sig med 7,500 kronor, det der "för arbetskraftens uppehållande under arbetstiden" inberäknadt.

Om jernvägsingenjörer, sjömän, jurister eller prester skulle äfven taga sig för att göra upp sina inkomstberäkningar efter samma grund som provinsialläkarne, så skulle de helt visst också komma till anspråk på mycket högre lönebelopp än hvad Riksdagen anslagit vid de lönerogleringar, som hittills egt rum.

Man har här i Kammaren utdelat rikligen med tryck och tidningspapper till förmån för provinsialläkarne. Jag vill icke uppehålla mig vid den lilla brochyr, som har titeln: "Provinsialläkarnas lönehistorik" aftryckt ur tidningen Aftonbladet; jag skall i stället egna en stund åt en annan flygskrift "Provinsialläkarne och 1882 års statsverksproposition". Jag förmodar att denna uppsats — den är visserligen anonym, men är här utdelad, antagligen för att inverka på frågans utgång — icke är skriven af någon ovän till provinsialläkareinstitutionen, ehuru

*Angående
tillfällig
löneförbättring
åt
provinsialläkare.
(Forts.)*

*Angående
tillfällig
löneförbät-
ring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)*

man nästan kunde tro detta. Der säges bland annat: "Det af Medicinalstyrelsen afgifna förslag till ny instruktion för civile läkare har emellertid gifvit Herr Statsrådet en, som det vill synas, kärkommen anledning att uppskjuta hvarje definitiv reglering af provinsialläkarnes löner och pensioner, men för att dock synas göra något för en tjenstemannacorps, hvars behof af löneförhöjning från alla håll erkänts, har han tillstyrkt Kongl. Maj:t att begära ett anslag å extra stat af 20,000 kronor "för beredande af tillfällig löneförbättring såsom tjenstgöringspenningar åt provinsialläkare."

Vidare heter det: "Till detta i alla afseenden olämpliga förslag är dock icke ecklesiastikministern sjelf upphofsman, han har blott låtit sig angeläget vara att upptaga Stats-Utskottets vid nästlidet års riksdag afgifna utlåtande."

Vidare — och här kulminerar skriften — heter det: "Till slut vilja vi hoppas, att en fortsättning på tjenstgöringspenningarnes sluttande plan måtte förekommas, och att vännerna till en tidsenlig utveckling af det svenska medicinalväsendet skola veta förhindra äfven provinsialläkareinstutionens förfall. Emellertid synes dock, att döma af de senaste händelserna, första och viktigaste steget vid en blifvande reorganisation böra bestå i hela medicinalstatens förflyttning under annat statsdepartement, der ett mindre styfmoderligt behandlingssätt torde komma denna viktiga förvaltningsgren till del."

Ett olämpligt sätt bör väl icke förstöra en god sak, men att det icke kan gagna den, det är helt naturligt. Men Riksdagen böf, oberoende af hvad mera eller mindre olämpliga anspråk kunna innebära, pröfva hvarje sak för sig; och det är också hvad Stats-Utskottet för sin del här har gjort. Jag kan försäkra herrarne att, efter det tillvägagående, som i denna sak egt rum, Stats-Utskottet, om det skulle gifvit vika för missnöjet med ett sådant agitationssätt, som i denna fråga användts, det snarare skulle velat afslå allt, icke för att gifva mera, utan för att säga till målsmännen för frågan — de må nu vara hvilka som helst — lären eder en annan gång att förfäktat eder sak utan öfverdrifter och på ett mera lämpligt sätt. Detta har icke skett, intet missnöje har fått öfverhand, utan tvärtom Stats-Utskottet har hemställt om bifall till Kongl. Maj:ts proposition, i den öfvertygelsen att derigenom provinsialläkarnes bästa skulle tillgodoses på ett fullt tillräckligt om än provisoriskt sätt, till dess frågan om ny instruktion för dessa läkare och i sammanhang dermed omfattningen af deras skyldigheter hunnit blifva utredd. Ty skyldigheter och rättigheter, mine Herrar, måste ju stå i öfverensstämmelse med hvarandra, och man bör väl icke gå så till väga, att man minskar provinsialläkarnes skyldigheter, under det att man icke kan nog mycket framhålla deras rättigheter. Att emellertid, intill dess nyssnämnda fråga blifvit utredd, lemna provinsialläkarne det tillfälliga lönetillägg, som Kongl. Maj:t föreslagit, kan icke vara annat än rätt och billigt, i synnerhet som med det ifrågavarande beloppet behofvet af löneförbättring för provinsialläkarne för ögonblicket torde fullkomligt tillgodoses. Detta utvisar just den tablå, hvarom i Stats-Utskottets betänkande talas. Ur denna tablå har jag gjort några utdrag, och ber jag nu få meddela

några förhållanden, som alla äro grundade på af provinsialläkare sjelfva gjorda uppgifter.

Inkomst af ackord inom ett distrikt efter medium för 114 uppgifter uppgår till 1,141 kronor och inkomst af lös praktik efter medium för 120 uppgifter till 1,326 kronor. Boställsvärdet (efter afdrag af onera) utgör efter medium för 72 uppgifter 359 kronor. Och denna summa bör icke kunna anses vara för högt beräknad, eftersom den årliga hyran för bostad efter medium för 50 uppgifter belöper sig till 659 kronor. Inkomst af ackord och lös praktik inom köping eller stad efter medium för 31 distrikt uppgår till 957 kronor samt inkomst af ackord och resor utom distriktet efter medium för 21 distrikt till 206 kronor. Inkomst af extra befattningar efter medium för 38 distrikt uppgår till 569 kronor och behållen inkomst af embetsförrättningar efter medium för 108 distrikt till 230 kronor.

Under sådana förhållanden kan det icke vara rätt, billigt och lämpligt att skära alla provinsialläkarelöner öfver en kam och tillägga alla provinsialläkare lika lönebelopp. Ty förhållandena äro ju väsentligt olika i olika distrikt. Må man blott jemföra å ena sidan Öster- och Vestergötland, Skåne och hela södra Sverige, der det finnes rikt befolkade trakter, lätta jernvägsförbindelser och till följd deraf bekväma resor och stor praktik, och å andra sidan Norrlands ensliga bygder, der provinsialläkarne icke hafva tillfälle till umgänge, praktik eller biförrättningar, der de endast mot dryg kostnad kunna förskaffa sig böcker och utländska medicinska journaler; och der det kräfvess dubbelt så stora ansträngningar som annorstädes att kunna följa med tidens rastlösa framsteg i alla riktningar. Det kan således bestämdt icke vara rättvist att låta alla provinsialläkare få enahanda löner och knappast enahanda pensionsförmåner. Ett sådant påstående skulle endast kunna grunda sig på det skälet att man oberoende af praktikkens beskaffenhet och tjenstemännens duglighet vill låta dem alla åtnjuta lika förmåner; de behöfva sedan icke bry sig om allmänheten och dess förtroende.

Jag vill icke ingå i något bedömande huruvida en medellifsålder af 58 år är så ofantligt kort. Jag har visserligen icke haft tid att taga reda i Statistiska centralbyrån på några uppgifter i detta fall; men jag är öfvertygad om att det finnes i vårt land icke så få andra yrken eller befattningar, der medelåldern icke ställer sig öfver 58 år.

Det skulle kunna vara mycket att tillägga i denna fråga, men tiden är långt framskriden och jag vill ej längre upptaga Kammarens tid. Måhända anser jag det nödigt för mig att under fortgången af debatten ånyo uppträda. Blott det ber jag få ytterligare betona att, intill dess frågan om provinsialläkarnes skyldigheter blifvit fullständigt utredd, bör man uppskjuta den definitiva regleringen af deras rättigheter, framför allt sådana, som de sjelfva velat tillmätta sig för icke längre sedan än 1880.

Man kan icke annat än hålla regeringen räkning för det hon icke velat gifva vika för en påtryckning så stark och fordrande, som den från provinsialläkarne, utan i stället velat ingå i noggran, lugn och mogen pröfning af förhållandena, oafsedt de krafter, som sökt

*Angående
tillfällig
löneförbättring
åt
provinsialläkare.
(Forts.)*

Angående
tillfällig
löneförbät-
ring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)

göra sig gällande för att per fas et nefas nu få frågan afgjord. Visserligen har under diskussionen yttrats, att det icke nu som för ett par år sedan gäller 8,000 kronor, utan endast 5,000 kronor i lön och lika mycket i pension eller 4,000 kronor i hvardera hänseendet, såsom Medicinalstyrelsen tillstyrkt. Men framför allt gäller det, enligt min åsigt, att få klarhet, reda och ordning i saken, innan vi gå längre. Och jag ber att få ytterligare erinra, att, på sätt den af mig förut omnämnda tablå utvisar, det nu ifrågasatta beloppet 20,000 kronor för *tillfällig* löneförbättring åt provinsialläkarne synes för ändamålet fullt tillräckligt. Jag vill blott tillägga, att jag härom dagen i en tidning läste att stadsläkaren i Luleå den 17 i denna månad blifvit utnämnd till provinsialläkare i Jemtland. Häraf synes, att äfven stadsläkare redan nu falla på den idén att söka befordran till provinsialläkare.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets hemställan eller, hvilket är detsamma, till Kongl. Maj:ts proposition. Jag tror det vore origtigt gjordt att förkasta detta förslag, vare sig på grund af missnöje med det sätt, hvarpå fordringarne på löneförbättring blifvit framställda, eller i akt och mening att ogilla hvad Kongl. Maj:t föreslagit i syfte att bereda provinsialläkarne nu genast ännu bättre aflöningsvilkor, och detta innan utredning i fråga om instruktion för dem samt om deras blifvande skyldigheter föregått.

Jag anhåller, såsom sagdt, om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Häruti instämde Herr *Magnus Jonsson*.

Herr Hedin: Herr Talman! Ett smädligt uttryck blir icke mindre smädligt derföre, att det framföres på ett språk, som måhända för flertalet af här församlade är obekant. *Per fas et nefas*, det betyder: lika godt, om med hederliga eller ohederliga medel — en beskyllning som Herr ordföranden i Stats-Utskottet funnit lämpligt att utslunga. Måhända mot mig såsom motionär i ämnet sistlidet är och såsom den der nu tagit sig friheten att något kritisera Stats-Utskottets föreliggande betänkande? Är det åter mot provinsialläkarne som Herr ordföranden i Stats-Utskottet framkastat beskyllningen att hafva begagnat ohederliga medel för att få sina aflöningsvilkor förbättrade, så frågar jag: hvad hafva de då gjort? Man har visserligen fått höra beskrifvas, huru sympatierna för en sak kunna gå förlorade, då den förfäktas med "*så beskaffade*" medel. Men hvilka äro då dessa medel? Hvari ligger det orätta som provinsialläkarne skola hafva gjort? Hafva de handlat orätt derföre, att de ingått till Kongl. Maj:t med en höfvisk, underdånig petition om löneförbättring? Eller ligger det orätta i den möjligtvis från en provinsialläkare härrörande tidningsartikel, ur hvilken Herr ordföranden i Stats-Utskottet nyss uppläst några stycken? Hvad förekommer då der, som skulle kunna betecknas såsom ett *nefas*, fäst antingen vid min person eller vid provinsialläkarecorpsen? Skulle det vara ett så förskräckligt högmålsbrott, att man i en tidningsartikel framkastat den tanken, att medicinalärendena borde öfverflyttas från Ecklesiastikdepartementet till något annat departe-

ment? I sådant fall bör jag påminna derom, att detta är ett förslag, som Kongl. Maj:t sjelf redan för tolf år sedan framställt, och det — som jag tyckt mig finna — på särdeles goda skäl, bland andra, att Ecklesiastikdepartementet under de senare åren hade utvecklat sig till en verklig läroverksöfverstyrelse. Förhållandena hafva i det hänseendet märkligen förändrat sig mot hvad de voro för tjugo, eller, än mer, för trettio à fyrtyo år sedan. Vi veta, huru starkt skolväsendet utvecklat sig, både det högre, och, i all synnerhet, folkskolväsendet. Nu har Ecklesiastikdepartementet för handläggning af de alltjemt ökade undervisningsärendena — från universitetets ända ned till småskolans — icke biträde af någon centralmyndighet, utan är departementet i detta afseende sjelf öfverstyrelse, och får sysselsätta sig med en mängd för ett statsdepartement jemförelsevis underordnade, men tidsödande saker, exempelvis anskaffning och försäljning af undervisningsmateriel. Under sådana förhållanden torde med fog den åsigten kunna försvaras, att från det s. k. Ecklesiastikdepartementet borde till andra departement öfverflyttas alla ärenden, som icke röra undervisningsväsendet, så att t. ex. kyrkliga frågor förlades till Justitiedepartementet, och öfriga ärenden till Civildepartementet. I allt fall, då Kongl. Maj:t för tolf år sedan och då ingalunda påverkad af så trängande nödvändighet, som nu föreligger, funnit lämpligt att föreslå bortflyttandet från Ecklesiastikdepartementet af frågor rörande medicinal- och veterinärväsendet, så måtte det icke vara så fasligt, att nu i en offentlig tidning våga framkomma med ett sådant yrkande, åtminstone icke så fasligt, att det skall kunna stämpas såsom ett *nefas*, en ohederlig gering. Ty om en dylik framställning äfven må anses vara sårande för — Stats-Utskottet under den *entente cordiale*, som i denna fråga råder mellan Utskottet och ministären, så är densamma ju dock icke så lösligt framkastad, att den icke kan försvaras.

Herr ordföranden i Stats-Utskottet har anförut den af Utskottet åberopade tablån såsom fullkomligt ådagaläggande, att det äskade anslaget af 20,000 kronor till tjänstgöringspenningar skulle vara tillräckligt till en provisorisk löneförbättring åt provinsialläkarne. Då Stats-Utskottet grundar en så bestämd mening på denna, efter hvad jag nu hör, från Ecklesiastikdepartementet meddelade tablå, utan att anföra några andra skäl för bifall Kongl. Maj:ts proposition än den jag nyss tog mig friheten att något granska, skulle Stats-Utskottet hafva gjort både sig sjelft och Kammaren en tjänst genom att meddela denna tablå såsom bilaga till utlåtandet, då Kammarens ledamöter kunnat taga bättre kännedom om densamma, än som stått att erhålla genom de strödda och *valda* uppgifter derur, som Herr ordföranden i Stats-Utskottet lemnat oss. Af hvad han meddelat framgår emellertid absolut icke något bevis för hvad Utskottet sagt vara genom denna tablå ådagalagdt. Han har nämnt, att enligt denna tablå medeltalet af inkomsterna utaf den enskilda praktiken, uträknadt för ett mycket stort antal distrikt, skulle uppgå till en rätt betydlig summa. Jag ber att härvid få erinra först derom, att, när man tager med i räkningen största delen af distrikten, så att man får med de flesta goda distrikten, der inkomsterna äro jemförelsevis höga, man derigenom får en

*Angående
tillfällig
löneförbättring
åt
provinsial-
läkarne.*
(Forts.)

*Angående
tillfällig
löneförbät-
ring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.*

medelsiffrå, som har alla medeltals vanliga fel, att ingenting bevisa i afseende på en stor mängd derunder inbegripna fall. Innehafvaren af ett dåligt distrikt, som står under medeltalet, lefver dock icke derpå, att en vacker medeltalssiffrå figurerar på papperet. Vidare ber jag att få erinra, det ett dåligt distrikt icke upphjelpes dermed, att man kan påvisa, att i granskapet finnes ett annat distrikt särdeles förmånligt, af det slag, som den ärade talaren nämnde. Han påstod sig kunna uppräknå 38 distrikt, der inkomsterna skulle vara mycket betydliga; men om så vore, lärer det väl icke hjälpa provinsialläkarne i de långt flere distrikt, der sådana förmåner icke finnas.

Slutligen har ordföranden i Stats-Utskottet sagt, att man icke kan afgöra denna fråga utan att på samma gång i en ny instruktion bestämma provinsialläkarnes rättigheter och skyldigheter. Jag undrar dock om t. ex. *pensionsålders*-bestämmelserna äro ens i någon mån beroende af den blifvande instruktionens innehåll. När han råkade att yttra, att *man icke bör gå till väga så, att man knappar in på provinsialläkarnes skyldigheter*, så torde han för öfrigt bäst hafva angifvit det långa talets korta mening.

Herr Axel Key: Det synes tydligt af den föregående diskussionen liksom af åtskilliga företeelser utantör riksdagen, att denna allvar-samma fråga, som så länge stått på dagordningen, nu kommit i ett akut, irriteradt stadium; och det är i högsta grad önskvärdt, att hon så snart som möjligt måtte få en lycklig, definitiv lösning. Den starka, i mångens tanke allt för starka agitation, som egt rum från deras sida, hvilkas personliga intressen af frågan närmast beröras, har tyvärr hos många, som hafva till hufvudsaklig uppgift att taga vara på statsens intressen, framkallat en reaktion, och denne så mycket starkare, ju mera frågan blifvit betraktad såsom varande af blott ekonomisk art. Men, mine Herrar, hon ligger i själfva verket långt djupare än så; i innerligaste samband med henne står nemligen ett rationelt ordnande och handhavande af hela vår offentliga helsovård, af hela sjukvården på vår landsbygd. Jag hoppas hon skall få en sådan lösning, att med de viktiga uppgifter, hon omfattar, må blifva så väl staldt som möjligt.

Att provinsialläkarnes ställning är sådan, att de verkligen behöfva en förbättring i sina inkomster, detta har erkänts af förra Riksdagens Stats-Utskott, intygats af Medicinalstyrelsen och ju äfven medgifvits af Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet, hvilket framgår af den proposition, han till denna Riksdag aflemnadt. Att döma af den diskussion, som i Första och Andra Kammaren om henne försiggick vid förra riksdagen, fans väl ingen då, som icke erkände detta behof, men man skilde sig i afseende på huru stort det vore, samt i afseende på arten af behofvet och sättet att afhjelpa detsamma. I dessa senare hänseenden har icke heller regeringen, enligt Herr Statsrådet och Chefens för Ecklesiastikdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet, ännu fattat ett bestämdt beslut. Under sådana förhållanden, hoppas jag kunna uppfatta det såsom ett uttryck af välvilja och såsom ett erkännande af behofvets betydighet, då regerin-

gen det oaktadt framlemnat proposition till Riksdagen om åtminstone en tillfällig hjälp, till dess frågan kan få en definitiv lösning. Det synes då som om alla vänner till en lycklig lösning af frågan skulle med lätt sinne kunna rösta för denna tillfälliga löneförbättring. Men på grund af hvad här förekommit och då i Stats-Utskottets betänkande förekommer en antydning derom, att denna tillfälliga löneförbättring skulle vara tillfyllestgörande, intill dess en definitiv reglering genomföres, så gripes jag af vissa betänkligheter; jag tror att det skulle vara ytterst ödesdigert, om beviljande af denna lilla tillfälliga förhöjning i tjänstgöringspenningarne åt ett fåtal, skulle undanskjuta frågans afgörande och om man skulle invagga sig i den förhoppning, att behovet derigenom skulle vara till stor del eller till fullo afhjelpat. Ödesdigert skulle det också blifva, om det skulle vara första steget i den rigtningen, att hela behovet skulle hädanefter tillgodoses genom förhöjning i tjänstgöringspenningarne och icke genom höjande af provinsialläkarnes löner, med åtföljande förbättring af deras pensioner, hvilket jag för min del anser vara en nödvändighet.

Att Stats-Utskottet vid förra riksdagen ansåg, att tjänstgöringspenningarnes höjande vore tillfyllest, är väl icke så mycket att undra på. Jag bekänner upprigtigt, att jag var af samma tanke, innan jag mera noggrant satt mig in i frågan; och jag tror att de flesta af de ärade ledamöterna i Stats-Utskottet, om de hade egnat tillräcklig tid åt frågan och grundligt satt sig in i den utredning som redan ävåbragts, skulle kommit till samma åsigt som jag, eller att en allmän lönerreglering för provinsialläkarne till sist blir alldeles nödvändig. Jag hoppas, att frågan skall få enahanda lösning hos oss, som den fått i Norge. Stortingets Utskott kom, äfven det, till det resultatet, att distriktläkarnes löner borde förbättras genom höjning af tjänstgöringspenningarne, lämpad efter det större eller mindre behovet inom de olika distrikten. Norska regeringen har emellertid, efter inhemtande af upplysningar från vederbörande, bestämdt och kraftigt uttalat den åsigten, att på detta sätt kan icke behovet fyllas, och samma åsigt har äfven här kraftigt uttalats af Medicinalstyrelsen, hvilken vi väl få antaga såsom den mest sakkunniga myndigheten i vårt land, utrustad med alla de kvalifikationer, som erfordras för att bedöma denna fråga.

Om vi vilja bilda oss ett riktigt omdöme om provinsialläkarnes behof af löneförhöjning, låtom oss då kasta en blick på deras ekonomiska ställning, sådan den i sjelfva verket är.

Jag beder då att i första rummet få framhålla den högst beaktansvärda omständigheten, att provinsialläkarne på grund af de fordringar staten uppställer för läkarebildningen måste tillbringa vid universitetet en tid, som betydligt öfverstiger den tid, hvarje annan statens tjänsteman för sin utbildning måste använda. Tolf och ett halft år är medeltiden för en läkares universitetsstudier eller, om jag tager bort den förlängning af tiden, som uppkommer derigenom att lärokursen för en eller annan blir genom särskilda omständigheter försenad, tio och ett halft år. Läkarne äro redan 31 å 32 års män, innan de få lemna skolbänken och man kan väl tänka sig hvilken oppoffring det måste vara att der tillbringa de bästa och kraftigaste

*Angående
tillfällig
löneförbättring
åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)*

*Angående
tillfällig
löneförbättring
åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)*

ären af sitt lif. Det är likväl icke endast detta offer af sina bästa ungdomsår de måste bringa sin utbildning, de måste äfven derpå, såsom en gifven följd af den långa studietiden, nedlägga ett vida större kapital än någon annan embetsman. Det är icke för högt tilltaget om man säger, det den blifvande läkaren på sina studier vid universitetet måste nedlägga 15,000 kronor; och denna summa utgör oftast en skuld, som länge hänger efter. På grund af personlig kännedom om förhållandena vågar jag till och med påstå, att den skuld, som läkarne för sin utbildning åsamka sig, i de flesta fall är högre, än den angifna summan.

Provinsialläkaren tillträder i allmänhet sitt embete vid 36 års ålder. Han dör i förtid. Medelsiffran för hans lifstid är 57,7 år. Han uppoffrar således äfven för sitt kall en god del af sin ålderdom, då han dör redan vid de år, som utgöra ålderdomens inledning. Detta är en vigtig omständighet, hvarpå jag vill synnerligen fästa uppmärksamheten, innan jag öfvergår till den rent ekonomiska delen af frågan. För honom falla de år bort, då skörden af lifsarbetet börjar mogna; han får nästan aldrig plocka de sent mognande frukterna af sin lifsverksamhet; den tid, då andra familjefäder lägga sista handen vid sina barns uppfostran, eller då de se barnen gå ut i lifvet för att sjelfva intaga en fast ställning i samhället, är för provinsialläkaren i regeln förlorad. Det är en omständighet detta, som jag tror väl böra tagas i betraktande vid bedömandet af denna fråga, äfven oberoende af hennes ekonomiska sida.

Det har här nyss af en ärad talare satts i fråga huruvida denna uppgift om provinsialläkarnes låga medelålder i sjelfva verket betyder så mycket, och huruvida den angifna medelåldern verkligen är anmärkningsvärdt lägre än andra människors. Från Statistiska centralbyrån har jag härom förskaffat mig exakta upplysningar och är på grund af dem i tillfälle meddela, att en man, som uppnått 35 år, eller i det närmaste den ålder, vid hvilken provinsialläkaren tillträder sitt embete, har i medeltal en återstående lifstid af 29,9 eller i det allra närmaste 30 år, han dör sålunda i regeln först vid 65 års ålder; för provinsialläkare deremot, som enligt hvad statistiken bestämdt visar i medeltal dör vid 57,7 års ålder, återstå vid hans tillträde till tjensten ej fullt 23 år, och det är alldeles klart, att hans lifstid sålunda är minst 7 år kortare i medeltal än hvad som utgör den allmänna medelåldern för dem, som uppnått 35 år, och dessa 7 år måste han anses offra för sitt kall; ett offer alldeles för stort för att ej beaktas och ett offer, genom hvilket provinsialläkarens förvärfstid i hög grad inskränkes och hans behof af förvärf under denna tid i motsvarande grad ökas.

Men om dessa provinsialläkare göra sådana uppoffringar och detta icke blott en och annan, utan hela corpsen i allmänhet, och man ändå ser den ena generationen efter den andra gå in på samma bana, så borde väl deras ställning vara mycket afundsvärd, eftersom nya individer oupphörligt rycka in i ledet och ersätta dem, som gått undan. Aderton och ett halft år är den i verkligheten uppnådda medelsiffran för provinsialläkarens tienstetid. Huruvida har då hans verk-

samhet varit, har den under denna korta tjänstetid varit lugnare och beqvämare än andra tjänstemäns? Nej, mine Herrar! Jemför man provinsialläkarens ställning och tjänsteutöfning med någon annan statens tjänstemans, finner man att så icke varit fallet, ty under det andra tjänstemän beherska sin tid och äro fria, sedan de fullgjort det dem ålagda arbetet för dagen, måste provinsialläkaren snart sagdt dygnet igenom, dag och natt, och oafsedt vårt klimats alla tillfälliga vexlingar, vid äfventyr som för tjänstefel, följa hvilket sjukbud som helst, som påkalar hans biträde, och hans i tjänsten företagna resor blifva ju ofta, i slymmerhet i vissa distrikt, af besvärligaste art. Mödosamt är hans värf, tillika sjukdomsbringande; detta icke endast genom den brist på hvila och de besvärligheter, han ofta är underkastad utan äfven derföre, att öfverallt, der smittosamma sjukdomar härja, der måste han stå midt ibland dem. Följden deraf är också att han brytes och dör i förtid. Men då han underkastar sig ett sådant lif måste väl de ekonomiska fördelarne vara lysande? Äfven jag har sett dessa kalkyler, som blifvit uppgjorda för att visa det stora behovet af en löneförbättring för provinsialläkarne och ur hvilka min ärade namne här midt emot nyss läste upp en del, och jag får bekänna att, då jag först såg dem, studsade äfven jag. Jag vill nu icke inlåta mig i någon kontrollering öfver det sätt, på hvilket man kommit till dessa siffror. Men det finnes, mine Herrar, en utväg att kontrollera det hufvudsakliga resultat, till hvilket man kommit; och det är att undersöka huru det står till i dödsboen efter provinsialläkarne. Jag tror att en annan tabell, ur hvilken äfven ett utdrag här nyss upplästes, visar ett så bedröfligt tillstånd i det hänseendet, att det icke kan annat än tillvinna sig Kammarens varmaste behjertande. Fyratio och nio tiondedels procent eller nära halfva antalet af de män, som offrat sin ungdom för att göra sig kompetenta till provinsialläkarens mödosamma lif har vid sin i allmänhet förtidiga död icke lemnat efter sig mera än att dödsboet antingen varit i konkurstillstånd eller också hafva tillgångarne icke stigit öfver 2,400 kronor.

Af de öfriga hafva 29 procent visserligen lyckats samla något, men, märk väl, dock icke så mycket som deras studiekurs kostat. Slutligen kommer den lyckliga afdelningen, 20 procent, som lemnat efter sig i medeltal 47,000 kronor. Men bland dem äro inberäknade alla de, som genom arf, giftermål, industriel verksamhet eller andra tillfälligheter kommit i besittning af sin förmögenhet. Och om det nu verkligen finnes 20 procent, som kommit till en så pass god ställning, att de icke behöft lemna sina efterlevande familjer i nöd, så måtte väl detta icke kunna väga så mycket! Säkert är, att det knappt torde kunna nämnas någon tjänstemannacorps i vårt land, hvars ekonomiska ställning är så klen, som denna tabell visar provinsialläkarnes vara.

Skulle nu verkligen ett behof, så stort som det ifrågavarande, kunna fyllas genom tjänstgöringspenningar? Dessa skulle, har man sagt, tilläggas provinsialläkarne i vissa distrikt, företrädesvis i dem som äro illa lottade genom sin vidsträckthet samt vidt spridda och fattiga befolkning. Ja, i Norrland finnas några sådana distrikt, hvars

*Angående
tillfällig löne-
förbättring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)*

Angående
tillfällig löne-
förbättring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)

läkare under alla förhållanden kunna göra anspråk på en sådan löneförbättring. Men hvar skall man sedan sätta gränsen? Vi få nemligen icke taga för alldeles gifvet, att de distrikt, som äro tätast bebyggda och till och med hafva den rikaste befolkningen, alltid äro uti ifrågavarande hänseende de bästa. Stockholms distrikt t. ex. skulle väl kunna tyckas vara särdeles förmånligt, men det är tvärtom ett ibland de sämsta i vårt land. Orsaken härtill är också lätt att inse, ty i de distrikt, der befolkningen är större och rikare, blir det äfven tillfälle för andra läkare att utöfva sin verksamhet, och genom närheten af städer uppstår lätt en konkurrens med dessas läkare, i hvilken konkurrens provinsialläkaren ovilkorligen måste ligga under. Ty provinsialläkaren kan icke så fritt som andra läkare disponera sin tid; han är förpligtad att åtlyda hvarje sjukbud, som kallar honom och att allt emellanåt företaga tjänsteresor m. m., som binda honom för kanske flera dagar. Det är tydligt att mängden, isynnerhet af den förmögnare klassen, icke låter sig åtnöjas med en sådan läkare, hvars biträde han icke när som helst kan påräkna; och följden blir den att han hellre vänder sig till de läkare, som äro lättare och säkrare att träffa. Detta gör, att provinsialläkarne så lätt blifva slagna ur brädet af andra läkare, som hafva sin verksamhet i deras närhet. Om jag för öfrigt ser efter huru provinsialläkaredistriktet äro beskaffade, så finner jag att, enligt den beräkning, som här redan återopats och af hvilken äfven jag tagit kännedom, utaf 101 distrikt 52 gifva provinsialläkaren i extra inkomster icke mera än 1,600 kronor, 26 distrikt gifva 2,773 kronor och 23 3,803 kronor. Vi finna således att i mer än halfva antalet distrikt provinsialläkarne redan nu äro i behof af tjänstgöringspenningar, på det att deras inkomster må kunna bringas upp till en någorlunda rimlig och draglig ståndpunkt. Men dessa tjänstgöringspenningar kunna icke bindas vid vissa distrikt, emedan ett distrikts afkastning — om jag får begagna detta uttryck, huru ogera jag än gör det — kan vara ganska olika, allt efter som läkarebefattningen innehafves af den ene eller den andre. Ett distrikt, som i den ene provinsialläkarens hand varit föga inbringande, kan blifva detta i ganska hög grad i en annans, som bättre förstår att tillvinna sig befolkningens förtroende och derigenom förskaffa sig större praktik och större inkomster. Dermed har jag ingalunda velat säga att den senare varit mera skicklig än den förre, ty det är mängden gång helt andra egenskaper hos läkaren än hans skicklighet, som bereda hans framgång i den enskilda praktiken. Men det finnes äfven andra omständigheter, än läkarens personliga egenskaper, som göra att distriktens egenskap att vara mer eller mindre inkomstbringande så betydligt vexlar; och deribland vill jag först nämna den ännu pågående klyfningen af distriktet, hvarigenom från distrikt, som gifvit ganska goda inkomster, afsöndras smärre distrikt, hvarigenom de kunna blifva ibland de sämsta. Vidare kunna vi tänka oss att t. ex. en jernväg drages genom ett distrikt och att härigenom öppnas lättare kommunikation med närmaste stad eller andra läkarestationer. Den konkurrens, som då uppstår mellan provinsialläkarne och de i staden bosatta läkarne, gör att den förres inkomster genast sjunka.

Af allt detta framgår att, om vi vilja förskaffa provinsialläkarna någon löneförbättring, denna icke bör bestämmas att utgå i tjänstgöringspenningar, utan som fast lön, emedan det eljest blefve nödvändigt att tidt och ofta, kanske hvart annat eller hvart tredje år omreglera deras aflöning. En sådan ständigt återkommen lönereglering skulle dessutom icke kunna ega rum utan fiskalisation från vederbörandes sida i ändamål att få uttrönt huru mycket hvarje provinsialläkare förtjenat, och dervid dessa senare sjelfva måste lemna de nödiga uppgifterna. De komme derigenom att sättas på ett deras sanningskärlek så svårt prof, att det vore att djupt beklaga, om de försattes i en sådan ställning. Men äfven antaget, att deras behof af en förbättrad aflöning kunde fyllas genom tjänstgöringspenningar, så att dessa tillsammans med hvad de genom enskild praktik kunde förtjena blefve tillräckligt för att någorlunda upphjelpa deras ställning, så måste man se till huru saken komme att gestalta sig, i händelse provinsialläkaren råkade att sjelf blifva sjuk. Jo, han, hvars pligt det är att möta de sjukdomsbringande elementen i vårt land, att alltid stå på post för att afvärja dessa från andra, han måste, om han sjelf sjuknar, se sin enskilda praktik likasom tjänstgöringspenningarne gå förlorade och sina inkomster plötsligt sänkta till den lilla fasta lönen af 2,000 à 2,500 kronor; och skulle hans sjukdom räcka längre än två månader, så finge han äfven gå miste om en fjerdedel af denna.

Kan väl detta anses rättvist och billigt? Kronofogden i samma distrikt, som dock är i tillfälle att föra ett mera hygieniskt lif, får, om han sjuknar, uppbära sin lön af, om jag icke misstager mig, 3,500 kronor. Landssekreteraren och landskamereraren, med hvilka ju provinsialläkaren får anses jembördig, har i händelse af sjukdom sina 4,500 kronor, men denna senare, hvilken ständigt måste utsätta sig för sjukdomsinflytelser af allehanda art, han befinner sig, i händelse han dukar under för dessa inflytelser, snart sagdt, i nödstäld belägenhet. Och att provinsialläkaren löper större risk än andra statens embetsmän att insjukna, ja, att han, snart sagdt, måste vara sjuk, långt innan pensionsåldern för honom inträder, är ju naturligt, då man besinnar att i medeltal för provinsialläkaren döden, såsom jag nyss anmärkte, inträffar redan vid hans 57—58 år eller redan 2 år före den nuvarande pensionsåldern; och dessförinnan har väl i allmänhet hel-san redan länge varit mer eller mindre bruten. Och om provinsialläkaren lyckas uppnå pensionsåldern — för en och annan lyckas det verkligt — då utgöres hans pension af 2,500 kronor, under det att kronofogden i pension får 3,500 kronor, landssekreteraren och landskamreraren får 4,500 kronor och häradshöfdingen 5,000 kronor, den senare sålunda till och med 500 kronor mera än lönen. Jag tror icke att det kan finnas någon, som vill att en slik orättvisa fortfarande skall ega rum. Jag tror äfven att man får ursäkt a ten tjenstemannacorps, som ser sig försatt i en sådan belägenhet, om den efter många väckta illusioner, men lika många gäckade förhoppningar, omsider sjelf börjar agitera för sin sak med allt det allvar och den kraft, hvaraf den är mäktig, äfven om den i sin agitation skulle något slå öfver, och jag är fullt och fast öfvertygad, att, då frågan en gång fått sin tillbörliga utred-

*Angående
tillfällig löne-
förbättring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)*

*Angående
tillfällig löne-
förbättring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)*

ning, såväl regeringen som Stats-Utskottets ledamöter och Andra Kam-
maren skola veta att behjerta denna sak, såsom den förtjenar.

Jag har hittills icke framhållit en sida af saken, som dock, äfven
den, är af stor betydelse, och det är att hvad staten af provinsial-
läkaren måste fordra blott för tillgodoseende af statsändamål är af
större omfattning och medför mera besvär, än att den lilla lönen af
2,500 kronor, framför allt med hänsyn till kompetensvilkoren, kan
anses derför utgöra lämplig ersättning. Jag syftar härmed i främsta
rummet på den verksamhet, som i den allmänna helsovårdens intresse
är provinsialläkaren ålagd och hvaråt han hittills allt för litet kunnat
egna sig. Detta åliggande att verka till förhindrande af sjukdomars
uppkomst och spridande, att för sådant ändamål tillhandagå med råd
och upplysningar, att borttaga fördomar, bekämpa likgiltighetens och
fatalismens *laissez-aller*, verka för undanrödandet af sjukdomsorsaker,
hvarhelst sådana påträffas, söka tillämpa hygienens fordringar i hem-
men, i skolan och i samtliga offentliga anstalter, att med ett ord i
alla riktningar verka för befolkningens helsa och i närmaste hand se
till att helsovårdsstadgan, som ännu i synnerhet på landsbygden är så
godt som en okänd sak, kommer till allmän efterlefnad, detta är pro-
vinsialläkarens allra förnämsta uppgifter. Men för att han, som sig
vederbör, skall kunna fylla denna uppgift, är det nödvändigt att sta-
ten gifver provinsialläkaren en bättre aflöning än den han för närva-
rande åtnjuter. Han tvingas eljest att så mycket som möjligt skjuta
denna uppgift åsido, för att på annat sätt förtjena sitt lefvebröd.
Hvad läkaren på den allmänna helsovårdens fält kan utträtta, derom
gör man sig ännu tyvärr i allmänhet ej någon rätt föreställning.
Hygienien har på den sista tiden gjort så betydande framsteg, att man
måste anse det som en stor skada för samhälle, om ej dessa framsteg
komma detsamma till godo, och detta så fort och i så vidsträckt mån
som möjligt. De perspektiv, som hägra för oss i fråga om denna ve-
tenskapens fortfarande snabba utveckling, äro äfven af den mest löf-
tesbringande art. Huru äro vi ej nu emot förr i stånd att hämma
epidemiernas utbredning, qväfva dem i deras linda och hindra att
hvarje smittosamt sjukdomsfall blir en härd, från hvilken sjukdomen
sprider sig i vida kretsar. Redan har det ju för ett stort antal sjuk-
domar lyckats oss att gripa sjelfva de lefvande smittofröna, förvara
dem och odla i våra laboratorier, och studera deras utveckling och
egenskaper och lära oss att tillintetgöra dem, ja att låta dem inbördes
bekämpa hvarandra. Jag vill erinra om en sjukdom, mjeltbranden,
hvars smittofrö det lyckats Pasteur att genom odling förvandla till
en vaccin mot samma sjukdom, en vaccin som redan i Frankrike sy-
nes vunnit stor användning och genom hvilken väl ej människor men
kreatur till värde af millioner årligen räddas från sjukdom och död.
Detta blott såsom ett exempel på de förvånande framsteg, vetenska-
pen gjort och fortfarande gör. Dessa framsteg måste provinsialläka-
ren följa med sin uppmärksamhet; han har att se till att de komma
den befolkning till godo, hvars helsovård han har att vaka öfver, och
om i vetenskapens arsenal ständigt nya vapen smidas, med hvilka sjuk-
domen och döden kunna bekämpas, då är det äfven nödvändigt att

se till, det de händer, som skola föra dessa vapen, verkligen äro i stånd härtill, och ej allt för mycket bindas af andra sysselsättningar i det enskilda förvärfvets tjänst.

*Angående
tillfällig löne-
förbättring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)*

Genom hvad jag nu tagit mig friheten anföra hoppas jag hafva gifvit tillfredsställande skäl för den uppfattning, jag nyss uttalade, att på den vägen att höja tjänstgöringspenningarne står denna fråga icke att lösa. Måhända skulle jag äfven kunna hysa någon tvekan, om det verkligen vore någon vinst för provinsialläkarne att få sig beviljad det lilla anslag, Kongl. Maj:t nu begärt. Men jag har sannerligen icke hjerta till att yrka afslag derpå och jag gör det icke heller, då jag tror mig kunna förutsätta, att det är fullt allvar med hvad såväl Herr Ecklesiastikministern i sitt anförande till statsrådsprotokollet, som äfven den ärade ordföranden i Stats-Utskottet under diskussionen yttrat, eller att här verkligen icke är fråga om något annat än ett rent tillfälligt anslag. Jag förutsätter då äfven, att detta anslag ej skall vara att betrakta såsom ett första steg till afhjelpande af behofvet äfven för framtiden genom att endast höja tjänstgöringspenningarne och jag hyser den förhoppningen, att frågan snart ånyo skall blifva föremål för Riksdagens behandling, efter att hafva blifvit underkastad en så grundlig och så allsidig belysning och utredning från vederbörligt håll, att Riksdagen blir i tillfälle att med full kännedom om sakförhållandena bedöma frågan i hela hennes omfattning och så gifva åt henne den bästa möjliga definitiva lösning, och dermed äfven gifva sin gärd af rättvisa åt provinsialläkarne och sätta dem i tillfälle att i hvad på dem ankommer fylla de kraf, samhället på dem ställer.

Herr Ola Andersson i Burlöf: På mig och säkerligen äfven på många af denna Kammares ledamöter har de ärade representanternas på stockholmsbänken uppträdande och deras långa tal gjort det intryck, att de bevisat för mycket och att, om de också således icke rent af bevisat ingenting, så har det, som de bevisat, åtminstone varit ganska litet. Det framgår alldeles otvifvelaktigt af deras anföranden, att de icke hafva kännedom om förhållandena, sådana de gestalta sig öfverallt på landsbygden och att, då man talar så mycket om den nöd, som der förefinnes och om behofvet att, i anledning deraf, åvägabringa, att *alla provinsialläkarnes löner blifva lika stora*, så har man bevisat alldeles för mycket, på samma gång som man ådagalagt en bristande kännedom om de förhållanden, som på landsbygden verkligen är rådande. Jag medgifver gerna, att, såsom den siste af talarne på stockholmsbänken antydde, genom det sätt, hvarpå såväl provinsialläkarne sjelfva uppträdt genom petitionerande och publicerande af broschyrer och tidningsartiklar, som äfven kanske genom den ärade talarens på stockholmsbänken uppträdande, hvilken förra året motionerat i denna fråga, saken blifvit försatt i sådant läge, att icke ens ur provinsialläkarnes egen synpunkt saken derpå vunnit; och därför hade det varit bättre, om frågan kommit i något lugnare läge, då också utan allt tvifvel saken kunde bättre pröfvas. Man kan icke heller dölja för sig, att det språk, som blifvit fördt särskilt i *en* broschyr,

*Angående
tillfällig löne-
förbättring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)*

som utkommit, sannolikt med dessa Herrars goda minne, varit af beskaffenhet, att såväl regeringen som Riksdagen väl skall veta att tillbakavisa ett sådant embetsmannaspråk inom behöriga gränser. Den förste talaren på stockholmsbanken gjorde i korthet en antydan om Stats-Utskottets enighet med den nuvarande regeringen. Jag skall med anledning deraf bedja att få erinra om den öfverensstämmelse, som förefinnes emellan hans åsigtter och de uti en af dessa broschyrer uttalade, då han nemligen försvarade det deri förekommande hänfulla projektet om provinsialläkare- och hela medecinalväsendets skiljande från Ecklesiastikdepartementet. Den ena öfverensställningen är lika mycket värd att påpeka som den andra. Jag medgifver gerna, att Herr Hedin är en bättre målsman för provinsialläkarne, än både regeringen och Riksdagen, för att icke nu tala om Stats-Utskottet, hvilket äfven fått uppbära sina hugg; men jag tror, att man måste se icke blott på provinsialläkarnes intresse, utan äfven på det allmännas bästa; om man det gör i denna, liksom i så många andra frågor, så skall man utan tvifvel komma till ett bättre resultat, än om man alltför ensidigt behandlar densamma. Man har här gjort åtskilliga jemförelser mellan provinsialläkarne och andra embetsmän såsom landssekreterare, landskamrerare, häradshöfdingar, kronofogdar o. s. v. Jag frågar dock, mine Herrar, huruvida, om man tänker rätt på saken, denna jemförelse är riktig. Provinsialläkarne hafva under normala förhållanden — och det ligger ju i detta ord att detta är det vanliga — ganska litet att göra i denna sin egenskap och således hafva mycken tid öfrigt för sin enskilda praktik. Jag trorsåledes icke, att de förhållanden, under hvilka de fullgöra sina åligganden, kunna jemföras med de nu uppräknade tjänstemännens befattningar, hvilka äro af beskaffenhet att de ålägga vida större skyldigheter i det allmännas tjänst; frågan om ny lönereglering är för öfrigt på långt när icke af den stora vikt, som man låtit påskina.

En talare har påstått, att Stats-Utskottet skulle hafva gripit ett eller annat af sina skäl ur luften. Å andra sidan torde man möjligen kunna ifrågasätta, om de beräkningar, talaren framhållit, varit fullkomligt tillförlitliga, hvarföre det torde vara bäst att taga emot dessa uppgifter med någon försigtighet, och jag tror, att det icke är lämpligt att lägga de på sådant sätt tillkomna statistiska beräkningar till grund för ett Riksdagens beslut. Sålunda har man också genom siffro rvelat ådagalägga, att vissa provinsialläkare hafva så ofantligt små inkomster att de rent af lida nöd; men manne icke det kan hända, att just den omständigheten att en och annan verkligen har så små inkomster, mången gång är hans eget fel, såsom t. ex. att han kan hafva varit något liknöjd, eller kanske mindre human, eller att han genom att taga för mycket betaldt, afskräckt allmänheten från att anlita sig. Om så är, skall då staten betala dem för detta? Jag tror icke, att man bör taga saken så lätt. Herr professor Key har påvisat, hurusom tillkomsten af nya kommunikationer och dylikt medförde förändringar i de särskilda distrikten. Ja, just denna föränderlighet bevisar ju bäst olämpligheten af att bestämma en lika stor fast lön för alla, ja, äfven olika fasta löner, utan bör detta utjemnas just på sätt nu

är föreslaget. Herr Hedin föreslog i fjor i sin motion åt provinsialläkarne sådana löneförmåner med successiva förhöjningar, att efter 20 år desamma skulle uppgå till 5,000 kronor per år.

Jag är öfvertygad derom, att, derest provinsialläkaren i Malmöhus län genom Riksdagens beslut skulle erhålla 5,000 kronors lön, och lika mycket i pension, så skulle man dernere anse detta såsom rent af vanvettigt, då han visserligen tillika är i tillfälle att utöfva enskild praktik, närmast lika mycket, som hvarje annan läkare. Jag kan icke finna annat, än att man icke kan komma till bättre resultat än att bestämna olika tjänstgöringspenningar för de särskilda distrikten och derigenom efter bästa förmåga utjemna aflöningsförhållandena. Man bör således icke fatta något förhastadt beslut, utan söka ordna saken på nu angifna sätt. Man har sagt, att både regeringen och Stats-Utskottet sökt efter skäl på alla möjliga sätt. Äfven jag har i den utkomna broschyren "Provinsialläkarne och 1882 års statsverksproposition" sökt efter skäl. Man har der talat om nöden på landet. Det heter der "vi afse den sjukvård, som det obligatoriskt åligger provinsialläkaren att lemna åt hufvudmassan af landsbygdens befolkning, d. v. s. åt Sveriges allmoge, hvilkens ekonomiska förmåga inom de flesta provinsialläkaredistrikten öfverhufvud taget höjer sig så föga öfver den meddellöses, att den icke utan allt för stor rubbning af sin ekonomi kan på långt när lemna provinsialläkaren en mot arbetsvärdet svarande ersättning. Och då bondens lif och helsa måste ligga staten lika mycket om hjertat som andra samhällsklasser, så och då han ej mäktar till fullo betala sin sjukvård, måste staten träda emellan med den erforderliga skilnaden". Man har deremot ofta här i Kamnaren och lika ofta i pressen hört och sett yttranden att det skulle stå mycket bra till på landsbygden; men då har det varit fråga om taxeringsvärden och bevillning o. s. v., och då har man uttalat sin förvåning öfver den ringa bevillningen af hela denna klass jordbrukare, som då sägas befinna sig i ganska goda omständigheter, och att detta särskildt vore förhållandet med "hemmansegarne", hvilka det numera blifvit modernt att särskildt utpeka. Hvad beträffar talet ena gången om fattigdomen, andra gången om förmögenheten bland landtbefolkningen, så tänker jag, att sanningen ligger ungefärligen midt emellan. Nu vill man, att, eftersom dessa provinsialläkare icke kunna få betalning för sitt arbete från landsbygdens befolkning, så skola de erhålla densamma på annat sätt, och man har därför likt och oliket sökt efter skäl för att komma till det mål, som man önskar.

Jag glömde säga, att i nämnda broschyr talas om *svårskötta* och *lättskötta* distrikt; man erkänner alltså, att det är en skilnad, ehuru man vill hafva lika höga löneförmåner, men man har af den omständigheten hemtat skäl för att åt alla läkarne gifva lika lön, på det att de lättskötta distrikten skulle vara afsedda för de äldre provinsialläkarne. Men jag vet icke, om det skall vara bättre för sjelfva saken att låta läkarne på detta sätt flacka omkring från den ena orten till den andra och att de lemna den ort, hvars befolkning de lärt känna. Det synes mig således egendomligt, att man vill ställa lönerna lika, oaktadt man gör skilnad mellan svårskötta och lättskötta distrikt.

Angående
tillfällig löne-
förbättring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)

Angående
tillfällig löne-
förbättring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)

Vidare har man sagt, att det vore en uppskofspolitik, som föreläge i det omtalade instruktionsförslaget för provinsialläkarne, och att detta förslaget gjorde god tjänst som en förevändning för uppskof med ny lönereglering. Talaren på stockholmsbänken önskade och hoppades, att den instruktionen icke skulle blifva lag. Jag hoppas också, att den icke skall blifva lag i sitt nuvarande skick.

Talaren motionerade i fjor, som nämndt är, om högre löner, men antydde tillika, att i värsta fall kunde man taga bort den — såsom han uttryckte sig — famösa 6 §:n i nuvarande reglementet för provinsialläkarne, och detta har också Medicinalstyrelsen gjort i sitt förslag till instruktion, men hvad som kommit i stället sätter jag icke mycket värde på.

Jag skall be att få läsa upp den paragraf, som motionären ville hafva bort; den lyder så: "När en sjuk anlitar provinsialläkaren om biträde, bör han detsamma så skyndsamt ske kan lemna och efter yttersta förmåga, enligt ed och samvete, bemöda sig att den sjuke till hälsan återställa.

Tillitas han på samma gång af flera sjuka, af olika stånd och vilkor, rika eller fattiga, bör han, utan anseende till personen, först med nödig hjälp biträda den, som deraf mest är i behof".

Jag undrar emellertid, om de, som tro sig så väl kända provinsialläkarne och orternas behof, också i verkligheten göra det, då de tro, att det skulle leda till belåtenhet å allmänhetens sida att taga bort ett stadgande, enligt hvilket det åligger provinsialläkaren såsom en tjänstepligt att — ehuru mot betalning — lemna enskild sjukvård. Skulle man göra den enskilda sjukvården helt och hållet frivillig, då betviflar jag, att allmänheten i orterna skulle vara synnerligt tacksam; allra minst om det sker just då man är sysselsatt med att den ena gången efter den andra förbättra deras lönevilkor.

Jag har kanske upptagit Kammararens tid för länge och skall således sluta, ehuru mycket kunde vara att tillägga. Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag, hvilket jag tror låter sig väl försvaras i alla afseenden.

Herr Emil Key: Blott tre saker och 1½ minut till hvardera!

Talaren på stockholmsbänken frågade, om jag åsyftade honom eller provinsialläkarne, då jag yttrade att förevarande fråga förfäktades per fas et nefas, d. v. s. efter hans öfversättning "med hederliga och ohederliga medel". Jag får förklara, att jag icke tänkte på honom, utan på dem som nu senast anonymt förfäktat provinsialläkarnes sak, då jag nämnde detta "per fas et nefas". Men jag skall be att få försöka, äfven jag, att göra en öfversättning deraf. Det kan betyda "med ärliga och oärliga medel", men det betyder äfven och vida oftare "på tillåtligt och otillåtligt sätt"; och jag vågar påstå, att det är ett otillåtligt sätt att argumentera, när man säger, att chefen för Ecklesiastikdepartementet fått en "kärkommen anledning" att undanskjuta frågan om löneregleringen för provinsialläkarne och att derigenom icke göra dem rättvisa. Detta vågar jag säga och det står jag för.

Vidare yttrade, för det andra, min frände och namne på stock-

holmsbänken, att det vore olämpligt att taga tjenstgöringspenningar såsom norm för en löneförbättring, att förhållandena förändras oupp-hörligt och att provinsialläkarne borde göras oberoende af dessa. Jag vill då påpeka, att stadsläkarne, icke i Stockholm och Göteborg, men i våra andra, smärre städer hafva jemförelsevis mycket obetydliga löner. Nu kunna till dessa städer inflytta andra yngre läkare, än här, än der, än då, än då. Men jag har icke hört någon påstå, att städerna borde betydligt öka stadsläkarnes löner och göra dem oberoende af förändringar, som ständigt kunna inträffa. Jag har icke funnit, att städerna alltjemt minskat stadsläkarnes skyldigheter och, oberoende af dessa, ökat deras rättigheter; hvarför skall staten handla annorlunda i afseende å provinsialläkarne?

Slutligen ber jag att för det tredje få nämna, att Första Kammarren utan votering redan bifallit denna punkt.

Den vidare öfverläggningen angående förevarande ärende uppskötts till kl. 7 e. m., då detta sammanträde, enligt derom utfärdadt anslag, komme att fortsättas; och åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{1}{4}$ e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.

*Angående
tillfällig löne-
förbättring åt
provinsial-
läkare.
(Forts.)*